

శ్రీ

Sl. NO. 728

అం. నం 6011

విశ్రాంతి ముద్ర

గ్రంథకర్త.

నాదేంద్ర రామకవి

నం 0—12—0.



శ్రీరాచంద్రపరబ్రహ్మణేనః

చిత్ర శా కుం తల ము .



కమ్మవంశాలంకారుడగు

నా దేం డ్ల రా మ క వి చే

రచియింపబడి,

రామకృష్ణ సుబ్రహ్మణ్య కవిచే

పరిష్కరింపబడినది.

500 కాపీలు.

విజయ ముద్రాక్షరశాల, బాపట్ల.



## ప్రీతి క .

దడుపరులారా,

ఈకవి “చిత్రశాకుంతల” మను బేర నీనాటకము రచించుటకు మిత్రీరత్నముల బేరణయే ముఖ్యకారణము. ఇదికాళిదాస శాకుంతల ననుకరింపక భారతకథానుసారముగా రచింపబడెను. ఈతని రచనయందెనిదియే ప్రభుమనాటకము. అదియుఁగాక సంస్కృతభాష యందుగాని, యాంధ్రీభాషయందుగాని ఛందోవ్యాకరణాది నిబంధ నలయందుగాని లేళ్లైన సామర్థ్యములేని యాతడీనాటకము వ్రాయఁగడఁగుట తప్పని తప్పదు; గాని,

చ॥ వలువురు సత్కవిత్వమది • బాల్పడకుండిన కొన్ని పుస్తకం

బుల రచించి సిగ్గరిక • మోదమునందుట తప్పగాదు పు

త్రులు దనకుద్భవించినఁ గు • నూపులుగాఁగలరందు భార్యతోఁ గలఁకుకమానునే? సుతులఁగాంచకయుండునే? రూపహీనుఁడు?”

అని తిరుపతి వేంకటకవులు నుడివిన వడువున నొక్కొక్కఁడు దశశక్తికొలది గంభీరచనకు గడంగుట తప్పగాదు. గాన దీనియందెన్ని దోషములున్న నీనడించి గుణములనే ఘనములుగా గ్రహించి యీకవికి నుజ్జితకొన్ని పాత్రముల వ్రాయఁబోతావా మొనరింతురు గాక యని మాపార్థవ. దీనిని కృతిపరిచయులమగుటచే మాకొక తిట్టి వినుపింప దోచినంతవరకందందు సవరించితిమి “ప్రేమాదో ధీమతామపి” యని మాచేనొకవేళఁ బొరచాలున విడువఁబడినపల్ల జాగరూకులై గమనించి పండితులు దోషముల నీకవికెఱుకవరిచిన బునర్ముద్రణమున సవరించుకొనుటకు సంసిద్ధుడై యున్నాఁడు. ఈతని నాటకరచనమునకు చాలావరికు దోడ్పడిన బాలకవి మ.రా. రా.శ్రీ వర్మ. శివయ్యగారికిని మ.రా.రా.శ్రీ నాదెండ్ల రామకవి గారికిని పరమేశ్వరుండాచార్యురారోగ్యము లొసంగి రక్షించుగాత.

ఇట్లు

గౌరవర్ధుల గానుక్మశాస్త్రి,

అక్కపెద్ది సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి,

ఆశుకవులు, శతావధానులు.

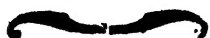
# ఈనాటకమునందలివచ్చు పాత్రలు.

— ♦ పురుషులు. ♦ —

1. ఇమ్మడు — సురరాజు.
2. బృహస్పతి — దేవగురువు.
3. విశ్వమిత్రుడు — ముని.
4. శణ్వుడు — కథానాయకకు తండ్రి.
5. 1 శిష్యుడు }  
6. 2 శిష్యుడు } శణ్వుని శిష్యులు.  
7. 3 శిష్యుడు }
8. దుష్టంతుడు — కథానాయకుడు.
9. సుధర్ముడు — దుష్టంతుని మంత్రి.
10. భరతుడు — దుష్టంతుని కుమారుడు.
11. కొండిన్యుడు }  
12. భారద్వాజుడు } మునులు.

— ♦ స్త్రీలు. ♦ —

1. శకుంతల — కథానాయిక.
2. మేనక — దేవవేష్య.



శ్రీరస్తు.

## చిత్రశాకుంతల నాటకము.

(నాం ది)

ఉ॥ శ్రీలకు బుట్టినిల్లగుచు జెన్నలరారెను వెండ్రికొండపై  
మేలిని జాళువాపసిడి మేడచుకొంగిట గొంగ జేర్చి భ  
క్తాని గృహకటాక్ష విభవాతిశయంబుల గాంచిబోచు ధీ  
శాలి త్రిలోకపూజతుండ శంకరుడియిత మీకుభద్రమున్.

అనుబంధము (1) (2)

సూత్రీ—(గాంధ్యంతమున ప్రవేశించి తెబ్బవై పుజాచి) ఆహా! కాల  
మతిక్రిమించినను నటి యంకను రాకయున్నది. అబ్బా! కామి  
నులు సమయాసమయము లెఱుంగక కాలయాపన మొనరిం  
చుచుందురు. ఐననొకతూరి బిలిచిచూచెద, ప్రేతునీ! “నీర  
సిగారించులోపల బట్టముకొల్లబోవు” నను గతిజేయక సత్వ  
రమేగుడెంచుము.

అనుబంధము. (3)

నటి—(ప్రవేశించి) అర్యపుత్రీ! ఏలయుంత తొందరపడెదరు.

సూ. కామి! ఇంతకాలమే భూషణములచే భూషితురాలవ నుచుంటివి.

నటి—నాధ! కురలమవునటయు, కొవ్వముడుచుటయు, కనులకాలు  
క దద్దుటయుడప్ప నగిలవలసి వగులగులుకు భాగ్యమునకే  
నోచనైతిగవా?

సూత్రీ—తలోదరీ!

గీ॥ సహజ సౌందర్యవతులగు చానలకును

భూషణంబులులేకున్న బోదుసాగను



కాననంబునజన్మించిఁచూనినరుల

యాశ్రమనివాస మొనరించునతివలయుల ॥

నటి—అర్జునుల! మంచిసామెతనుడిచితివి. మొన్నశాకుంతల భూషణానయయు సహజ సౌందర్యముచే దువ్యంశభూకాంతునకు పట్టనుహిషియయ్యె.

సూ—మేలు మేలు సమయమునకు దగినమాటనుడిచితివి ఇంతకొక్కొంత పూర్వము సభ్యులు నన్నారసి శ్రీంగార రసప్రధానముగు చిత్రశాకుంతల నాటకాదర్శనచే మాడెందఁబుల నానందబెట్టుండ”ని కోర నిన్ను బిలచి మాటలనందడిచే మఱచితి. దానికీ దగు వాతీల నాయత్తపఱపుము.

నటి—ప్రియవల్లభ! యద్దాని రచించిన వాకెవరు.

సూ—కామినీ!

నీ॥ నాడెండ్లవంశ చంద్రముఁడు రామస్వామి

నీతమాంబిక యవ్యతాతలగుచు

నిరతాన్నదాన సశ్చతుండు యల్లమం

దయతన్ను గన్నట్టితండ్రీయగుచు

పతిపాదభక్తి సంభరిత కంకమ్మయు

త్రమురాలు సౌధ్వయేతల్లియగుచు

అపరమహంక్ష్మీయనందగు నారాయ

ణమ్మయే తనముద్దుఁకొమ్మయగుచు

గీ॥ ఆంధ్రకవితావిలాసినియ నెనుచెలిసి

స్వయముగావరియించినసరసమూర్తి

కమ్మకులజుఁడు రామయఁకవివరుండు

“చిత్రశాకుంతల”మనంగఁజేసెదీని॥

నటి—(నవ్వుచు) నాథ! ఈనాటకము మనమేమని ప్రదర్శింతుము.

ఉ॥ చేరినసభ్యులారా! శేఖరసతీకథ యెంతయేని స్మం

కారరసప్రధానము; దీనిగాక ననే బుధులరచించి

తీరునఁజూన్చె; నీకవియుఁ దీనిని వ్రాయ కలంబదేమి? యె

వ్వారలు మెచ్చువారు మన నాదు బోధగృహణేయనియ్యెడకా ।

సూ—కాంత! అటులెప్పటికిని దలంపకుము; ఒరమేల్వడుండెనని కెంత

తెలివినాన గుర్రో యంతయు కివిత్తియు నివ్వటిలెను నానిగని పం

దీగుండై నవాఁడు సవ్యకపుష్కరిం గందనీక మకరందరాస మొనర్చు

మత్తాఁబోలె రహస్వాదన మొనర్చెదరు.

నటి—ఆర్య! కాలనిలంబమునకు సభ్యులను మతింపరు. మీరుమాత్ర

ము జాగరూకులై మెఁదగినోరెవ

సూ—మానిని! అనుతీతమునచ్చు విష్ణు ములకు వెఱచియు గురూ

పదేశమున సుఖించు దేవేంద్రునిబోలె (అనుసంధోక్తిలో)

(తెటాలో)

నిజము, నిజము ఆర్యపుత్ర! ప్రస్తుతము మాయవస్త్రముల్లేయున్నది.

నటి—(వినుటనటించి) నాథ! ఏవనీమనఁజు.

సూ—కాంత! దేవేంద్రో మానముచేఁగాఁబోలు నీతమ్ముఁడు దేవేం

ద్రోనేషభారయై విశ్వామిత్ర తపోభంగప్రాయుల్ని మూహించుచు

వచ్చుచున్నాఁడు. మనవనంత కిరణీయముల నారయఁబోవున

ము రమ్ము.

నటి—చిత్రము.

(ఇకపురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.







# చిత్ర శా కుం త ల నా ట క ము.

ప శ్రి ధ మాం క ము .

1 వ రంగము.

స్వర్గము (౨) వేశము ఇందు (౩) బృహస్పతి

ఇంద్రు—అచార్య! ఈస్వర్గాధిపత్యము వహించినదాది పడరాని పెక్కి  
దుములబడియు భవదనుగ్గిఁగాంబుచే మార్యోదయంబుకే జెద  
రు తమః పటలంబు చందాబున నావదలఁబాసి క్షేయంబుగా నుం  
డగలిగితిమి

బృహ—శశశసన! దై వానుగోహమున్న నెట్టియిక్కట్టులువచ్చిన  
నేమిజేయఁగలవు? కానినేడేమా దీనుడవై కనుపట్టుదున్నాడవు  
అనుబంధము. (4)

ఇంద్రు- శివుభోటివారాస్థానవాసులై యుండ మా కేటిదింతగలుగుచు  
బృహ—నీవులేదనినను నిమిఖారవినిము వాడుటయే సూచించు.  
చున్నది.

ఇందు—సూచించునదేమి న్నద? ఈస్వర్గాధిపత్య మెప్పుడుగై కొం  
టినో నాటినుండి యేదోదిగులుచే గుందుచుండుటయేగానిను  
ఖంబొక్కనాఁడెరుంగనుగదా!

బృహ—ఇప్పుడేమి విపరీతము సంభవించినది

ఇందు—ఏమున్నది? ఇటువినుడు

గీ॥ కాశికమునీందుడడఁగిలోఁగమలనాథు

నెమ్మనంబుననెంచి తపమ్మునేయు

చున్నవాఁడతని తపంబునొగివినాశ

నమ్ము జేసెనుపని సెలఁగిమ్ముదేవ! ॥

గాధిపుతుండు ఘోరారణ్యమునఁ దపంబొనరించుచుండె.  
యాతపోవేడిమి యీస్వర్గమెల్ల దహించుచుండెఁ గాన దేవత  
లా బాధలకుదాళఁజాలక మొరలినుచున్నారు ఇంచునకేయునాయ  
ము దోచుకొనిది.

బృహ—బృందారకవంశిత చరితేందీవర! పురందర! ఈభాగ్యమున  
కింతయోచింపనేల? ఇదివరకెంతటిబ్రహ్మచర్యముల నిదివరకాచరించిరి  
వారందరు మనయచ్చతుల కౌగిల్లి బట్టువడి మారుకేళిఁబెనంగి  
రి మనవారాంగనలలో వాసిఁగాంచిన మేనకనుబిలచి యాబోడి  
తపసిని గూడుమనుచు తడువరి మనకిష్టంబులుదొలఁగును.

ఇంద్ర—గురువర! మంచియుక్తిఁబన్నితిరి ఎటులనేజేయువాఁడ ఓరీ!

నేవక! మనపడపుకత్తెయగు మేనకనుదోహ్నినిరమ్ము.

నేవ—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

బృహ—దేవేంద్రీ! నాకనుష్టానకాలం బాసన్నమైనది నేనేఁగెద.

(నిష్క్రమించును)

నేవ—(ప్రవేశించి) దేవ! మేనక చనుదెంచినది

ఇందు—మంచిది లోనఁబ్రవేశఁబెట్టుము (అనుబంధము ౧౬)

మేనక—(ప్రవేశించి) సురవినుతచరణా! గిరిగర్వహరణ! శచీరమణ!

జోహార్ జోహార్!

ఇందు—కల్యాణి! సుఖవై కృతార్థకాలపుగమ్ము

మేన—సురరాజ! కీర్తియుతలగు ధనాంగనలుండ నొకపాటిదాసనగు

నన్నెలఁ బిలువనంపితిరి

ఇంద్రు—జన్మని! అందరితో నాకమాటు పనియేముండును

మేన—తమానుగ్రహ పాత్రురాలనగుకలన నాశొక్కలోఁబుండును

ఇంద్రు—ఇప్పుడుకావలసిన కార్యంబై నగదా? నాయందునీకుదయ  
నీయందునాకుదయ

మేన—దేవరవారి యాజ్ఞచొప్పున నదియెట్టిదై నఁ జేయుటకు సిద్ధము  
గానున్నదాన

ఇంద్రు—అలాగై న సంతోషమేగదా? కాంత! నిక్కముగా నెరవే  
ర్చెదవుగదా? తప్పినవెనుకఁ తప్పిననొప్పుకొనను

మేన—భవదాజ్ఞమీరుదునా?

ఇంద్రు—వనవినుము బ్రహ్మర్షినామము బడసియున్న గాధివుక్తుం  
డు విశ్వమిత్రుండు నీహరి శైలాటవీచాఁతంబుల ఘోరతపం  
బుజేయుచున్నాఁడు నీనాబోడికవసి పోడిమిచూన్చి కాముకేళిఁదే  
లించి నీబాసుడననిపించుకొని తపోవిఘ్నంబొనర్చి విటకులాగ్నేస  
రు డనిపించుము. (7 అనుబంధము)

మేన—సురినాథ!

చ॥ వనజభవప్రభావుండగు నానివశిష్ఠు సవత్యశోకమణి  
వననిధిలోనముంచి నయఃవారితనత్వంబు నిన్నుదొట్టియీ  
యనిమిషులెల్లవానికి యయంబడుచుండెదరట్టి యుగ్రకో  
పనుకడకిప్పుడేగుమనఁబాడియె నీకుశచీమనోహరా? ॥

మఱియు,

ఉ॥ అమ్మునియొక్కనొంకయంతఃలోననె భూమిధారుణీ  
ధృమ్ములుప్రియ్యై;నయ్యై సుమంజస్కంగనంబుధులింకు;మూడులో  
కమ్ములు దద్దిరందిరుగుఁగాడ్చుచలింపగనోడు నిద్రివ్యా  
యమ్ముగునే? బలాఁ!యిటులంగనలఁమునిచెంతకంపుటల్ ॥

(తనలో) అక్కటా! పరమతపోనిష్ఠాగర్విష్టుడై. ప్రీత్యగ్నిస్మా  
క్య సంతానుడై నిరాహారుడై అపవద్గర్వములకజేయుడై యుం  
డు విశ్వమిత్రుడే? నేనేడ? నక్కకును దేవలోకమున కెక్కడి

సామ్యము కానిమ్ము పోవనోపననిన బలారిదండనమాపోయిసచో  
మునిశాపంబువలనఁ బ్రాణంబులుబోవును యేమైనను రాజనాస  
తి మీరరాదుగద (ప్రకాశము) దేవా పురంజర!

గీ॥ తనువుమరచినవారితోఁగివుగాదు

తపసినేత్రాగ్నిచేనేనుఁదహననుగుల

నిజమునాచావునినదవుఁనేటిదినమె

యిట్టికార్యంబునాచేతఁనెట్లులగును ॥

దేవ! మున్ను తమవంపునఁ గైలాసమునకేగిన శివునిచే మా  
రునకే విజయమైనదో నాకావిజయమె పాప్తిపనయ్యెను భవ  
దీయ కరుణాకటాక్ష పీఠజాలంకార సాత్పురాలనగు నాకాని  
పంబు బొనంగకుండ జయంబగునట్లార్యుడిఁపును కనుకరింపును,  
బంపును నేఁబోయివచ్చెద.

ఇందు—మేనకి! నుండకముగు నీవడగారవింద సందర్శనమునకీ ము  
నిపురందరుడు గొగిలినంద డెందఱునఁ తొందరపడను? పోయిర  
మ్ము నీకుజయంబగుగాక.

మేనక—దేవరయానతిఁ దలఁదాలినితి సమస్కారము.

(నిష్క్రమించును.)

ఇందు—మేనకకు చోడుగా వసంత కేరళారికాకలరవ పరభృతాదు  
లఁ బంపెద.

(నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రథమాంకము



# శ్రీరస్తు. చిత్రశాకుంతల నాటకము.

ద్వితీయాంకము.

1 వ రంగము.

(అరణ్యము మేనక, సుందరీ ప్రవేశము.)

(రీ అనుబంధము.)

మేన — సుందరీ! దీనికి నేనేమిసేతును.

సీ॥ చేయఁజాలనన్న శిశిండునిందుఁగింప

జేతునన్నమునియఁజేయుఁడయ్యె

నేమిసేయుదాఁ నీతిఁజనుదాని

నూయిముందు వెనుకఁగోయియయ్యె ॥

వచ్చెలి! సుందరీ! దీనికెద్దియేని సమశాయమున్ననూహింపుము.

సుంద — అమ్మా! ఉపాయమేమున్నది? దేవేంద్రునానతిమీర దేవత  
లక్షణదరమా? శాపమివారి యుంపుచుకత్తెలకీకఁ జెప్పవలసినదే  
మున్నది? కుఁడెలియనిదేమి?

మేన — కాంతి! ఏమి యామాని తపోవనరామణీయకము.

సీ॥ కలకలనినాదమొసరించుచిలుకగములు

కోయనుచుగూయు నీగండుఁగోయిలలును

గాంచుమీరునితపము వర్ణించుచున్న

కరణి వీనులవిందుగాఁబరగుచుండే ॥

యికఁ దడవుసేచుక విశ్వామిత్రుఁ డాయుడమరిమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

విశ్వామిత్రాశ్రమము

(విశ్వామిత్రుడు తపముజేయుచుండుచు మేనక సుందరీ ప్రవేశింతురు)



మన—ఇదియేకాబోలు విశ్వామిత్రపోవనము. అయ్యారే! ఏమి యీవన రామణీయకము అల్లిబిల్లిగా నల్లిన లతావితానములచే నెండకన్నెరుగనీయక నెల్లెడల శీలలచ్చాయల నీను తరువరళా భాసమూహముచే ఫలికినలయములమెనపి స్వేచ్ఛార్థి సంచరించెను విహంగదంపతులచే నెద్దివసంతమో యెద్దిహేమంతమో దెలియరాకున్నయది.

సుంద—(చూచుచు) ఆకనుపించునాతఁడేకాబోలు విశ్వామిత్రుడు

మన—నాకునట్లే అచెను (కొంచునూలోచించి) అయ్యో! ఇట్లుప విష్టుండై తదేకనిష్ఠు గరిష్టుండై తపముజేయుచున్న నీమహానీ యుని నేనేతీతి గవయుదాన ఐననాశక్తికొలది నభినయ నృత్య గీతములచే నాకులోనగునట్లు చేయుదాన. (గేయము)

విశ్వా—(కొంచెము కన్నుత్తించుచి) అహ! ఏమి నామానముద్రో వదలిబోయెడు.

చ॥ ప్రళయతపోగ్నికేలలటుఁజరిసఁజచ్చెదమంచు సోకుమూ కలు వెఱగంద; దేవతలుఁకన్నులఁజూడరు పక్షిజాలముల్ మెలఁగవుమింట; నియ్యెడఁజలింపకమానముదాల్చియున్ననా తలఁపునకేలవచ్చెను నితంబని దివ్యలీలాసవిభ్రమల్ ।  
ఇప్పుడు నావడలిమీదఁ జల్లని పిల్లలెమ్మెరులు మెల్లఁగావీవఁదొడఁగ నేఁడేమిది.

చ॥ అనిమిషకాంతయొక్కతె వశాంతమునందు చరించినట్లు న స్తనుఁగొనినట్లు గొఁగిలిడఁగా గమకించినయట్లు కేళిలోఁ బెనఁగినయట్లు, నామదినివేమరుకోరిక లూరసాగె నా ఘనతరయోగ నిశ్చలతఁగన్నడదయ్యెను బూత్వమట్టులక ॥  
ఏమిది చిత్తము చిత్తకాయత్రంబయ్యె దీనికిఁ దగుకారణంబేమై యుండును. (చూచి) అదిగో ఆకనుపట్టుచున్న మనోహారిణి యెవలెయై యుండనోపెడు, చూఁగజూడ మానవాంగనగతి గ నుపింపను.

చ! నడచినకందిపోవు చరణంబులటంచును మెల్లమెల్లగా  
నడచెడు; మాటలాడరతనంబులు రాలునటంచునేమొ ప  
ల్కిడదు; కుచాగ్రసీమనొకయిందుకవయ్యెద కొంగుజారన  
య్యడ విహరించునాకులుకులాడి మిటారలంపనెవ్వతో ।

నెండియు,

నీ! కమలాననునితోడఁగలహించినిచ్చిన

వాణినాఁడనరు నావారిజాక్షి

వెన్నునుబాసి వృథికివచ్చులచ్చిమో

యనదోచుచుండఁ జుబ్బవదన

నపతిపోరునుబడఁజాలకహరువీడి

వచ్చినగారినావగునతిప

చాకళాననుబాసిలోకముల్గనవచ్చు

పాలోమియననొప్పెనీలతాంగి

గీ॥ మేఘమాలలోనఁ మెఱపుతీగఁయనంగ

మెచ్చఁదగినయడవిలచ్చియనంగ

నాతపఃఫలంబునామొప్పుచున్నదీ

కలికియెవరొనాకుఁదెలియదయ్యె ।

అబలామణియయ్యుఁ ఁభీకరారణ్యమున విర్భయముగా నంచ  
రించెను (నిదానించిమాచి) నానమీవమునకు రానిచ్చగించియు  
రానొల్లకున్నట్లున్నది అయ్యారే!

గీ॥ సూనకరహాలికుఁడు చెలిమాపులనెను

నాగటను మామకేన మునంబుభూమి

గాఁగడున్నియు ననురాగఁఘనరసంబు

బోసి మోహంతురంబునుఁబూనినాటే ।

కానిమ్ము నేనింతలో నింతపొరచాటు బడరాదు. ఛీ! ఛీ!  
చాదుమోహమా ఎంతలోనావరించితివి ఓహహానర్వాంగములా  
ర! నామనదినాలింపును.

సీ॥ ఒంటిగానున్న వాల్లంటిసోయగమును

గాంచగఁబోకుఁడీకన్నులార !

వట్టిమాక్కుదివుళ్ళు బెట్ట బాడినగాని

వినఁదలంపకుఁడయ్యోవీనులార !

పలుమరువచ్చితా బీతిమలాడినగాని

గడియంగఁబోకుఁడీకరములార !

అందుండి శాంత రఁచుచు కన్నుగీటినఁ

బ్రై నంబుగాకుడి • పదములార !

గీ ఆపదలు పెక్కుకొలుతే • నలముకొని

సుంతయుచలింప కీగాధి • సూను యశము

తరుగనీయునుమమ్మది • త్రంబనీవు

కోరి యారీతి మిమువేడుకొనెనువాఁడ !

నాకేలయాగొడవ నాపనిమీదనేగూర్చొనెద.

(అని కినులుమూసి కూర్చుండును.)

మేన—సుందరీ! విశ్వామిత్రుండు మనవంకఁజూచియు చనుదేరక  
కూర్చుండెనేల.

సుంద—అదియొకబెట్టు

మేన—బెట్టేమి ?

సుంద—అదరు నీవలెనేయుండురా ?

మేన—ఏవిషయమున

సుంద—పుకుఘటమోహించి చనుదొరుటయందు

మేన—ఎంతవాచాలతగలదానవే

సుంద—నావాచాలతకు నీమనసుమెత్తనయే కారణము.

మేన—ఇటులాడిన మర్యాదదక్కదునుమా!

సుంద—నామర్యాదకేమిగాన నీమర్యాద విశ్వామిత్రునికడఁ గాన  
దుకొనుము.

మేన—ఓసి ! మూర్ఖురాల !

సుంద—మూర్ఖురాలనుగాకున్న నేనింతదవ్వరుదెంతునా ?

మేన—చాలునికేం గట్టిపెట్టుము.

సుం—విశ్వామిత్రుడే బాహులతకలం గట్టగలడు

మేన—అటులే నం గృతకృత్యలమే చెంత కేగి యొక్కింత విలాసము  
జూపుడమురమ్ము (విశ్వామిత్రుడరికేరే)

చ॥ లలితరసాలపల్లవములగా దెగ మెక్కివసంతవేళో

యిలయలపంచమశృతినిదే పలుకాడేమునీంచుమీలార! కా

నలవిడనాడి కాంతల నశనంగరకావనిగేల్చి మోవితే

నెలం జవీజూడు,,డంచుగమనించినవారుగృహంబుజేరంగ

గానంబుపాడినను చలింపడయ్యె కానిమ్ము కొంతపడి యాపొ

డిరింట డాగుదమురమ్ము (ఇరువురటులకేయుదురు)

విశ్వా—కేను బెబ్బుగనుంటినని కాబోలు వారు మాటలాడకనే వెడ

లికి. కానిమ్ము నేనే ముందుమాటలాడించెద (మేనకనుడాసి)

మోహనాంగి! ఏలడాగెదవు నీపేరెయ్యడి? లెపోవనంబునకు రా

గశంబేమి? ఇందు వంటరివై యుండగతంబేమి? నీచిత్రమంత

యు దాచక విశదీకరింపుము.

మేన—(మెల్లంగాబాదరిల్లు వెడలి సిగ్గుచేడలవంచుకొనును) (9అను.)

విశ్వా—ఓచేలీ! మన్నిధుడు నీపై మోహముచే నామనస్సు సంత

యు గలుగఁజేయుచున్నాడు నీయుదంత మాద్యంతమెఱిగించి

త్వరలోసుఖంబులిమ్ము లేనియెడల నాప్రాణంబులునిల్చుటకష్టము

మేన—మీవంటి మహనీయులకు వేశ్యాభోగంబులే?

విశ్వా—తనకై కామించిన దోషమేమున్నది? జక్కవపక్షుల ధిక్కరిం

చు నీకుచదవ్వయము నంటనిమ్ము.

మేన—హానివర్య! క్షణమాలోచింపుము. తొందరనందకుండు.

నీ॥ నిష్ఠచేజపియించు నీవంటియత్తులకీ

యల్పభోగంబంబానలేల

విశ్వా—అల్పభోగమునకేయూశించియడుగుట

తప్పగానీమరిందలంపబోకు

మేన—తప్పేమి? యారీతిఁదడయకపైఁబడి

చావమనక స్త్రీలఁబట్టఁబూన

విశ్వా—చావమేమున్నది? భయమనుట కాని

వేశ్యలభోగింపఁవిధిన్మజించె

మేన—గీ॥ ధర్మపరుడవు నీవట్లుదలువవలదు

విశ్వా— దలువవలదనిచెప్పినకలతునీవుదే

మేన— కలయుదఁగట్టిగాఁజెప్పఁవలచునీవు

విశ్వా— వలదునీవనిజెప్పగావలదుతరుణి ॥

మేన—దేవ! తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుండవై పరబ్రహ్మ స్వరూపుండవై యు

న్న నీవిట్లునుటన్యాయమా?

విశ్వా—కామిని! నిన్నుఁగనుఁగొనినంతనే తపోభంగమయ్యె! ఇంక

నేనువిలుడగాని జడదారినిగాను నీతోకలయుట నానున్యాయము

మేన—గీ॥ ఇనుపగోచుఁబులిగియించిఁముండునదలి

యన్న పానాదులునులేక నడవిలోన

నలచరబ్రహ్మధ్యానించునట్టిదేవ

మునులకీబుద్ధిబుట్టుటఁముఖ్యమగునే? ॥

విశ్వా—నీవెన్నిజెప్పినను తప్పక నీతోభోగించువాఁడ.

మేన—(తన) గీ॥ ఏకతంబునఁబైఁగాలిసోకెనేని

యతివ రేణ్యులువిటులయియతనుకేల్చి

దేలబ్రతిమాలుచుందురీలీలనెంత

వీజగలవారు కాంతలీలనుధయందు ॥

(ప్రకాశముగా) ఆర్య! తమింపుడు. నేనింతకాలము మిమ్ముబ్రతిమలాడఁజేసినని కోపింపకుండు, నిందింపకుండు, నేనుమేనకను దేవలోకనినాసిని నిన్నుకామించివచ్చితిని, మెచ్చితిని, నొచ్చితిని ఈమదనానలంబునదాశఁజాల, నిలువఁజాల, నోర్వఁజాల రమ్ము. గొఁగలిమ్ము మనసాహూద్య పట్టాభిషిక్తుడవుగమ్ము.

విశ్వా—సుందరాంగి! అల్లిబిల్లిగానల్లిన మల్లెపూఁబూదరింట నించుక కాలమువిశ్రమింతమురమ్ము (మెల్లఁగా నిరువురునిష్క్రమింతురు)

2వ రంగము.

(సుందరి ప్రవేశము)

సుంద—ఆహాహా! ఏమీ మామేనక సామర్థ్యము బ్రహ్మవేత్తనని కా  
నసంబున మునివృత్తి ముక్కుమూసికొనినవాని ముదివినిజేసిన  
దీ యిట్టులేగనా యుండవలయును ఈకాలంబునసహితము దొం  
గవేదాంతములనేరిచి కూడుగుడ్డలేక సన్యాసులమని జందెముల  
ద్రోచివై చి తలలుబోడిగుండ్ల జేసుకొని నీరుకావిగుడ్డలంగట్టి  
అమాయకుల గృహస్థుల యిండ్లజొచ్చి పొట్టబగలడినుచు పగ  
లెల్ల వేదాంతులగొనవడించి పొద్దుకృంకగనే వితంతులకడనో సు  
వాసినులకడనో వేశ్యలకడనో వై శ్యాంగనలకడనో వేయేల యె  
వతెలభించిన దానికడనెల్ల గృహస్థర్థమవలంబించెదరు. ఛీ! ఛీ!  
ఈపాడుగోక మెంతకన్నులులేది. తెలివిలేనిది, విచారణహీనమై  
నది, వీరిచూలమున నికముందు బుట్టబోవువారికిని బుట్టినవారికి  
నిగూడ దుగ్యతములభించెడు తప్పును, తప్పును. నాకెందుకీగొ  
డన (చూచుచు) పావరూపచ్చునది విశ్వామిత్రుడేకాబోలు  
చింతాకాంతింజ్ఞె యున్నాడేమి? అవచ్చునదెవరు మామేనక  
యూ అవ్వడే యొకబాలికను గని దానిని విడనాడజాలక కాబో  
లు చింతించుచునచ్చుచున్నారు. వీరేమిజేసెనరో నేనాపాదరిం  
టదాగి చూచెదను. (నిష్క్రమించుచు)

(విశ్వామిత్రుడును, బాలికనెత్తుకొని మేనకయు ప్రవేశింతురు)

విశ్వా—నాతపోభంగ మొనర్చిన జగన్మోహిని! ఇయిరమ్ము నాపాతి  
మృత్యుదేవత! నన్నెడబాసిపోమ్ము.

మేన—చాలుచాలు. బలవంతముగ నన్నుగదిసి మృత్యుతుల్యనా  
క్క బాలికనుగను గని నన్నుబొమ్మనిన నేబోజాల, ఈబాలికను  
జూచిన దేవలోకవాసులు నన్ను ఛీ యనెదరు. దీనినీకడనుంచు  
కొనికాపాడుము. నాకుసెలవిమ్ము.

వి.ఓసిక్పూరకర్మరాల! ఎంతజగజంతవేగయ్యాభివే? కడుపారగన్నవట్ట  
ని నట్టడవిడిచిపోగొల్లెట్లాడనే? దేవవేశ్యలింతవారమేని యెరుంగనైతి.

మేన—

మర్త్యలోకం.

దేవవేశ్యల కేలబిడ్డలు, దేవనీవికలజెప్పమా  
కావలంబుననిట్టిమాటలు, గాధిపుత్రీక! చెల్లునే?  
కావుమంచును వేడుదానను, గౌరవంబుననిన్నునే  
దేవతావిభు వీటికిప్పుడు, దేజమొప్పగఁబోయెదగ్గ ॥

ఇంతకాలమిటనుంటినని దేవవిభుడుకోపించెడు, దూషించెడు  
శపించెడు, శిక్షించెడు నీబాలిక నిటడించెదగ్గైకొనుము, (అని  
బాలికనందునిచి) ఇదేవేళ్ళుచున్నదాచ. (నిష్క్రమించును)

విశ్వా— తపోభంగము జేయుటయేగాక నాసాలిటికి పెరురాకాసిఁ  
బోలె నీబాలికనుగని విడచిపోయెను. నేనెట్లుపోషించువాఁడ దీని  
ని యేమృగమైన తిన్నయెడల శిశుహత్య సంభవించును. ఆహా  
నాస్వాంతమునకెంత సంతాపమువాటిలైను. నేనేమిసేయువాఁడ.  
గీ! భూమిలోపలనేనిట్లుబుట్టినేల!

బుట్టిననుమేనకనుబొందఁబూనుటేల

పొందినందట బాలికపాడమనేల

పాడమెబోయిందువిడనాడిపోవనేల! (10 అనుబంధము.)

ఈశ్వరా! నన్నేలబుట్టించితివి బాలికనువిడచి మేనక దేవలో  
కమునకుబోయె నేనుతపోవనంబునకు వెళ్ళినచో నీబాలికగతియే  
మగును ఘోరమృగంబు లశనంబుజేసుకొనుడు అప్పుడు నేనెంత  
టిపాపినాడు కానిమ్ము మాలినీపులిస తలంబుఁబెట్టి యొక్కయు  
పాయంబు వెదకెద. (గొంచమువిచారించి)

ఉ॥ బాలికనేమృగంబులును పట్టకయుండెడుగాత పట్టిన

జాలఁగ వానివంశమును బ్రక్కఁగనొందెను వేదినాశము

గాలియు నెండపోకనటుగా దమతెక్కలఁ గప్పితేనియల్

గ్రోలఁగనిచ్చిబ్రోచెను శకుంతములంచిత ప్రేమదృక్కులగా

నాతపోమహిమచే శకుంతదంపతుల సృజించితి నవి నేజనిన  
వెంటనేపచ్చి ఈనిసువునుగాపాడఁగలవు నేబోయెద,

(నిష్క్రమించును.)

కెవరంగము.

కణ్వశ్రీమ పాంతారణ్యము (కణ్వడు శిష్యులు ప్రవేశింతురు.)

కణ్వ—అంతేవాసులార! హేమామనునకువలయు సమత్కుశఫలా

దుల నాయత్తపరచితిరా

1 శిష్యు—ఫలపుష్పాదులసంగతి మాకుబట్టలేదండి .

కణ్వ—అదియేమి

2 శిష్యు—అచ్చట నొకచిత్రముగలదిమి

కణ్వ—అదేమిచిత్రము

1 శి—ఈమాలినీసదీతిటంబున శకుంతలక్షితయై యొక బాలిక మున్నది

కణ్వ—నమీహాశ్చర్యము పోయిచూతమురండు

2 శిష్యు—మునీంద్ర! ఈమాగ్గును వలండు (కొంతసమయ నెనుకి తెలు

యెత్తబడును)

1 శి—దేవ! ఇదియేశకుంతలక్షితయగు బాలిక నిదానించిపరీక్షింపుడు

కణ్వ—గీ॥ చెలంగినేవనేమృగచిలుతుకదాని గౌ

వ్యాదఘోరమృగములకేనబుద్ధి

బట్టకుండఁ జెట్టుపై నుంచరక్షించు

కొని శకుంతలతెలుగుగూడియుండె॥

అహా! ఏమీ ఈబాలికచక్కఁదనము పాలకపలి నవతరించిన బాలశశిఛేఖఁబోలియున్నది. ఈబాలికనీగతించేసిన వారెంతకఠినహృదయులొనా యోగదృష్టివిచారిం చెద(అకసమువంకదృష్టినిలపి) అహా! తెలిసినది తెలిసినది గాధిపుత్రుండగు విశ్వమిత్రుడు మేనకతో భోగించి యీబాలికనుగని యీపనిజేసిచనెను. ఎంతటిసాహసము.

1 శిష్యు—దేవ! యీబాలిక నేమిజేయుమనెదను

కణ్వ—నవనవలాడు నీచిన్నికిన్నియ మోముగన్నదాది నాకుపుత్రి

కానాంచపాడఁజూపెను. ఇదిశకుంతలపక్షులచే రక్షింపబడినదిగా

న “శాకుంతల” యని యీబాలికకు నామంబిషితి. యింక

మీరు జంకచర్మములో నాబాలికనునిచి యెత్తుకొరండు

2 శిష్యు—అలాగే! (అనియెత్తుకొని పోవుచురు) ఇది ద్వితీయాంకము.





శ్రీ రస్తు.

## చిత్రశాకుంతల నాటకము.

ప్రతి యాంకిము.

1 వ రంగము.

దుష్కంతుని కొలువుకూటము.

(దుష్కంతుడు, సుధర్మండు ప్రవేశింతురు)

దుష్క—ఆమాత్య కేళిర!

పంచచామరము॥ ధరామరుల్ నిరాశమండి ధర్మముగ గిహింతురే  
ధరాధిపుగ గిమంబు చేత తాల్మినిస్తులిస్తురే  
సరాగభాగయు క్షిన్నై శ్యంసంఘమొప్పు నేసఖా!  
కిరంబుశూద్రజాభక్తిగల్గియున్నవారితే ॥

సుధ—రాజా!

ఉ॥ ధర్మము దప్పకెల్ల వసుధామరవర్గము సంచరించెడు  
ధర్మముబట్టి భూవగులు నారులు కప్పమాగ్లుచుండిరా  
నిర్మంబుధియుక్తులును నీతివిశారదులార నై శ్మశ్రు  
మర్మములేక శూద్రుల సమానసుభక్తివిగొల్తు రాద్యుల ॥

దేవ! తమరు రాజ్యభారము వహించినంతకాల మేగోషమైన  
గలుగునా? మీయాజ్ఞకు మీరువారుగలరా?

దు— నీవంటి యమాత్యోత్తముడు నాకుగలుగ లోపంబులుండునా?

సుధ—రాజుమంచివాడైన రాష్ట్రజనులు మంచివారుకాకుండురా

దుష్క—సుధర్మా! నీపేదనకు నీధర్మబుద్ధికి సరిపోయినది.

సుధ—అంతయు భవదాశీర్వాద ప్రభావమే.

దుష్క—సదీశర! వేటకేగనలయునని నామడికిచ్చజనించె. సాగధి

రథం బాయత్ర పరపుమనియు భటాభిని దగుపరికరములఁగొని వె  
డలుఁడనియు సాటఁబనువును,

సుధ—అలాగే సకలపరివారమును సంస్థిముగావించెద.

దువ్య—త్వరగారమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2వ రంగము.

అడవి.

(దువ్యంతుఁడు, సుధకుఁడు. సేవకుఁడు, ప్రవేశింతురు.)

దువ్య—సుధర్మ! జాగిలంబుల విడపించుకొని యందఱున్ని దిక్కుల  
కు జనఁడు నేనెచ్చట ఘోరమృగములు గలవో యచ్చటికి  
వెళ్ళెదను.

సుధ—అందరిన్నిదిక్కులకు వెళ్ళినారు మనమీ ప్రాంతమందున్న  
మృగంబులఁ బరిమార్తుమొరమ్ము.

దువ్య—మంత్రీవర!

సీ॥ శరభశస్త్రాల మస్తేభః పరిణతోటి  
శిరములను భూమిపైఁ బడఁనఱికినైచి  
వచ్చునందాక మీరిలఁవ్వారిగాఁగఁ  
బట్టుడికొన్నిమృగములఁ బయమౌవీడి ॥

సేవూర్గమున నెడలి కొన్నిమృగములఁ జెంభాడెద.

సుధ— సీ॥ ఘనయశోధన! యామూర్గముననుసేమ  
బోయి కూర్మిరమ్ముగాళినిఁ భువినిగూల్చి  
భక్షణకు దగుమాంసంబుఁ బట్టితెత్తు  
చిన్నవనులకు దావేగఁజెల్లునయ్య! ॥

దువ్య—మంచిదాలాగే తెమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి మరల ప్రవేశింతురు.)

దువ్య—సుధర్మ! నాకేమో యామానముగానున్నది.

సుధ—దేవ! ఇచ్చట తమకేమాయానము.

దువ్య—మృగములఁ బట్టికొట్టి యాయానముజెందితిని.

సుధ—ఏమిమ్ముగములఁ గొట్టితిరి.

దుష్య—

ఉ॥ కొట్టితిఁగొన్ని కోర్కెలులఁ గూల్చితి సామజకోటి నొక్కెడఁ  
బట్టితి ఘోరసింహాస్థములఁ బ్రక్కలు వ్రక్కలు జేసి; బోనులఁ  
బెట్టితి సైరిభావశులఁ బింధనుడంచితీ భల్లకంబులఁ  
దల్లయటంచు నెల్లరు బంబదివన్నునిఁ జేయమిత్రమా? ॥

సుధ—అహా! నాకు బరమ సంశోషము నీదైర్యమున కేమనవచ్చును

దుష్య—అమాత్య! నీవేమైన నేట్రాసి యున్నాడవా.

సుధ— గీ॥ కనినభయ మొదవించెడు గరులఁబనియు

కాంచు కాండ్రును కోర్కెలులిగములనూరు

భీకరంబగు నెలుఁగులఁ మూఁకకోటి

మత్కరశరాసంబునఁ మడిసెభూప! ॥

దుష్య—నేవక! నీవేమైనఁ గొట్టియున్నావా?

సేవ—(రోజుచు) అబ్బా! తాళండి సెప్పలేను సాలా పెద్దదాన్నిఁ గొట్టెను. (11 అనుబంధము.)

సుధ—సింగము నేమైనఁ గొట్టినావా

సేవ—యింకా పెద్దదండి

సుధ—శరభము నేమైనఁ గొట్టినా

సేవ—ఇంకా పెద్దదండి

సుధ—ఏమిటి చెప్పము.

సేవ—అ॥ వె॥ చెప్పరాదుదాని జెప్పలతో వినరాదు

నరులఁగన్న శోడనాశమందు

సుధ—మృత్యుము నేమైనఁ గొట్టియున్నాడవా

సేవ— అంతికిన్న జెద్ద వింత గానుండును

దానిబట్టికొట్టినాను సామి ॥

సుధ—దానిపేరు జెప్పవేమి

సేవ—తోడపిల్ల దేవర!

సుధ—ఒరీ మూఁడు! చాలునికవడ

దువ్వ—సచివర! పట్టిన మృగంబుల భద్రపరపుము.

సుధ—అలాగే భద్రముగానున్నవి

దువ్వ—నాకు మిక్కిలి దానామగుచున్నది

సుధ—తమకేగాదు నై న్యమంతయు శ్శుత్తిచాసాయ త్రమైయున్నది

దువ్వ—ఎచ్చటనై న సరోవరంబుగలదేని చూడుము.

సుధ—మనపై మెల్లగా చల్లనిగాలివీచెడు అది సరోవర. బులపై సుల  
డి వచ్చుచున్నట్లు దోచుచున్నది.

దువ్వ—ఈవాయువునకెదురుగా వెడలిని సరోవర మొండుగనుపించు  
డు పోదమురియు. (అందరు నిష్క్రమింతురు)

కె ప రంగము.

(అరణ్యము దువ్వంతయు, సుధయును బ్రవేశింతురు.)

దువ్వ—సుధర్మా! ఈవనరామణీయక మెంతినివర్ణింతుము

సుధ—అహా! ఇట్టివనం బెచ్చటనుజూడలేదు

దువ్వ—ఈవనంబెవ్వనివో ఋషివర్యునిగాఁ గానుపించెడు

సుధ—మునివరునిది గనుకనే విచిత్రములుగ గనుపట్టుచున్నవి.

దువ్వ—మంత్రినర! మందారమకరంద బిందుసందోహంబులఁ బా  
సముజేసి పాంధబృందంబుల డెందంబులు డిందువార గానంబు  
జేయు మత్తాళి జాలుబులతోడను వారాంగనా కదంబుముల కుచ  
ములహసించు పుష్పగుచ్ఛంబులును, మాధవుండు వసలక్ష్మీని  
బరిణయంబొడవెచ్చుచుండెనని వివాహమునకు కీరదంపతు లలం  
కరించుచున్నవోయనుగతి విలసిల్లుపూపొదిరిండ్లను, పొదిరిండ్లపై  
నల్లివిల్లిగానల్లిన మల్లెమొల్లలును, చిగురుటాకులమెక్కి పొగరె  
క్కి సురిసాలశాఖల నెక్కినెక్కి పంచమశృతిని కోకోనినాద మె  
దురంబగు గానకౌశలంబుజూపు కోయిలలును, పన్నీటికాలువకు  
దీటగుచు తేటనీటితోఁబారు సెలయేటికాలువలును, చురుదెం

చినవారిని" తరంగహస్తములఁ జేరిబిలుచుచు భృంగా రావంబున  
కుశలమడుగుచు, మలయానిలంబున శ్రమనవనయించుచు, తమ  
పానీయంబుల నాస్వాద్యుపంబాసర్చుచు, సతిధిసత్కార మొనరిం  
చు గృహస్థులంబోలె నొప్పురుకాపారంబులును గలిగి మనోహ  
రమైన యింద్రయన్యాగామంబో దెలియదమ్యము.

సుధ—దేవ! ఏమి మృగములు జాతనైరములులేక నొక్కతిల్లిపిల్ల  
లంబోలె మెలగుచున్నవి.

దువ్య—నిక్కమానిక్కము.

చ॥ ఎలుకలుబిల్లులొక్కయెడఁగే చరియించెడు; లేగనూడఁగో  
ల్పలనుగూడి మేయన్మృగముల్ దమబీళ్ళకు బోవుచేత మే  
కలఁబిలచుక; శుకంబులు బింకంబులునర్చుఫణంబుఛాయలక  
పలుమరునిద్రఁజెందెడు దృఢమృగమౌనివ్రభావమేయగుక ॥  
సచివరా! ఇట్టిపౌభ వంబుల కిన్నిపట్టగు నియ్యది తపోస్థాగ  
రిష్టుడగు తావసశ్రేష్టుడనుటకు సందియంబులేదు. గాని యిం  
దెందు వారియాశ్రమమున్నదో పరిశీలింపి కనుగొనుము.

సుధ—(దిక్కులు గలయఁజూచి) రాజ! అల్లదే యశతిమారమునఁ  
గనుపించుకుటీరమే ఋషియాశ్రమమో పోదమురండు.

దువ్య—(నడచుచు) కానిమ్ము నేనటకేగిన రాజ్యంబేలుచు భక్తి  
హీనులగు రాజులిందురాకూడదగి యష్టపెట్టిన నేనమిజేహఁజాలురు

సుధ—భూవర! మీవంటిపావచుల వారావిధి నష్టపెట్టఁజాలరు.

దువ్య—తోటకవృత్తము అటులయినను బోయిరయంబుననే

నటనమృగనొందియు నామునిచే

బలుదీవెనఁబొందియు బాగుగపో

యిటువచ్చెదనుండును యింపెనఁగక ॥

సుధ—దేవ! నేనీ రసాలతరువుకడ యుండెద త్వరలోఁజనుదెంచుదు  
(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.) ఇది తృతీయాంకము.



శ్రీరస్తు.

## చిత్రశాకుంతలనాటకము.

చతుర్థాంకము.

1 వ రంగము.

(కన్యాశ్రమపార్శ్వము.)

దవ్య—(ప్రవేశించి) అదే ఆశ్రమసమీపభూమి. (చూచి) ఆహా!

ఆకనునట్టుబాలిక యెవనిగమూలతయోగదా? ఏమీఅసాంధర్యము

సీ॥ పొలొనిజక్కవపులుగులగతిగను

పట్టుదుండెను కుచుపాళిదాని

చిలుకలువ్రాలనిచిలుదొండపండన

రమణీయబింతా ధరంబుదాని

కందుబానినశరవిందుసుందరమును

హసియించునెమ్మొగములరుదాని

కండచక్కెరపానకంబనడగు పలు

మాటలవే కనుగీటుదాని

గీ॥ గాంనుమాతాన నెమ్మొగచెంచలించె

దాసికడజేరుటెట్టులీనూనశరుని

బారిదొలగుటయెట్టులీదారిసేల

వచ్చినాడను వెట్టినేముచ్చటపడి॥

బౌర! నానెబెట్టిన మరునిసాయకంబందుమా మూసోయగం  
బుండునే? మయబ్రహ్మనిర్మితంబగు స్వర్ణచంచాలికయన దాని  
కి బ్రాణంబులేదే? యని మిషకాంతయన దానికిభునిచ్చ నిలచు  
టయు రెప్పలార్పుటయులేదే ఎనలక్ష్మియనినచో నీయాశ్రమం

బునందేలయుండును. మునిపుత్రీకయునిన దపంబాచరించుచు  
కందమూలఫలంబుల కాలంబుబుచ్చువారికింతమాత్రము నుకు  
మారిబాడమగలదె. కాదు కాదు నిజముగా నాచాలి భాగ్యదే  
వతం బోలియున్నది.

కం॥ చెండ్లా చన్దన; మారుని

విండ్లాకన్బమలు; కురులుభృంగములు తే

తూండ్లా బాహుద్యయమే

పెండ్లాడన్ వలదెయ్యిపేయిసిందగన్ ॥

బౌరా నేనెంతవెట్టిరి తపోనిష్ఠాఽరిష్టుడైన తావసనీష్ఠుని పు  
త్రిమేడ రాజాధిరాజునగు నేనేడ నాకామానిపుత్రీక నొసంగని  
చ్చగించునా? నీకిడఁ గూడదుకహానునా? (తలయూచి) కాని  
మ్ము నాకిన్న నీమునికొక మండిసంబంధము గుఱుదనా? సాధ్య  
మైనంతవరకు జెప్పెద. కాదేని రాజ్యమొందగెద సంతియేకాని  
దీనిని పరిణయంబాడకమాన మానినమనఁజాల, నికతడయనేల,  
శరణందుసమఘాలయగు నాబాలకడకేగి యియ్యదియే మున్యా  
శ్రమింబో తానెవరో తెలుసుకొనెద. (అటునిటునడచుచు శకుం  
తలనారిసి) బౌరారా!

సీ॥ కలికివడలేరుగేరును కలభములను

బాలముంగురులాబంభరానిబోలు

వానకంబిను బావియాపడితిమోవి

చేడనేరీతిస్పష్టించి నాడుబ్రహ్మ ॥

నన్నుజూచి కుటీరములో డాగినది. నేనునుకొంచెమీ పొద

రింట్లోనుండెద. (అనితొలఁగును)

శకుం—బౌరారా! అలచక్కని పురుషాకారంబు గనుపించుచుండె.

నారఁడెవఁడై యుండనోపెను.

ఉ॥ ఎవ్వఁడో యీకళావిభవ్రుఁడివ్వననుండు చరింపనేలనో

పువ్విలుకానిసోయగముఁబోలునె యీనవయవ్వనాంగుతో  
 వప్తలనేగువాఁడిటకుఁతద్దయురాఁగతమేము తోడులే  
 దెవ్వరు నామమెయ్యదియొవపురమోగమనింపనెట్లుగూ॥  
 ఈసుందరుని యొడంబుగనిన డెంపంబుజెదటి చీకాకయ్యె. చె  
 జకువిలుకాడు చేజక్కించుకొని పంచబాణంబులచే బొందివే  
 యనాగె; సుమబాణవేధనకు భరింపజాలనిట్టి సుందరుండెప్పుడె  
 దుర్త నాతోమాటలాడి మరుకేళిఁ దేల్పుఁగలఁడు. కానిమ్ము  
 కొంచమాగిన సతఁడిటకేవచ్చును. (అనితొలఁగును.)

దువ్య—(మఱల వెలికివచ్చి) కొంచము లనక్రేఁగంటివ) నారము నా  
 పైబ్రసరింపజేసి పర్మశాలలోనికేసినది. ఆహా!

గీ॥ ఆదినీకాంతసృష్టించునపుడుబ్రహ్మ  
 పలుకువెలఁదని తనచంతఃనిలపితద్వ  
 ధానఁజేయంగఁబోలు కాదేనిగలదె  
 ధరిణిలోపలనిట్టి సౌందర్యయువతి ॥

ఈమనోహరిణి నేమనిపర్ణింతును.

చ॥ సరసిజనేత్రీ వాదములఁనామృతమునందగలేక పద్మముల్  
 సరగున పంకజంబులనఁనాగుచునీటవసించె; మీముచే  
 బరిభవమందిచందుడ్రు నభిస్థలినిల్పెను వాక్యసంతతుల్  
 వెఱపొదివింపజిల్క పృథివీజముల విడనాడుకుండెను॥

పోసిమ్ము “కాంత! నిన్నుఁగోర వచ్చినవాడ ఇకవిడనాడ,  
 నీకుదాసుండ నీకునుగె మెలఁగువాడ” సని పలుతెరగుల బ్రతి  
 మలాడినఁ గనికరించదా? కానిమ్మీతీరున బేలనె. యందరాని  
 మానిపండ్ల కాశెవహించుగతి తలంచిన నేమికారణము. ఊడుఁ  
 బోవుచు రుచులడుగనేల చల్లకువచ్చి ముంతదాచనేల. ఇదే న  
 మీపించెద. (అనిసమీపమునకుబోవుచు)



నీ॥ ఈకాంత చిలిండ్లు సోకిన శై లేశు  
 నర్చించు సత్ఫలముదరాదే  
 ఈవాసనె మోముఁజూచినఁబున్నమ  
 నువవసించిన ఫలంబొందరాదె  
 ఈకల్మికొంగిట నెడఁబాఁయకుండిన  
 భూవృద్ధిక్షీణయుక్తిబొందరాదె  
 ఈరామయధర నుధారసంబానిన  
 సరుడవృత్తంబునుఁచుకవరాదె

గీ॥ అన్ని మహిమంబులీనతిఁచుండుగులుగఁ  
 గోరుదురె యన్యభోగమెవ్వరలై న  
 కరిగమనకే మహాత్ముఁడువరుఁడుగాఁగ  
 నుండెనోవాని తపమింకఁబండకున్న ॥

ఈకాంత కొక్కాభరణమేని మేనిలేదు ఋషితనూజవలెనున్నది.

నీ॥ రన్ననిర్మితమైనఁరమణీయ హారములే  
 లేశములై ననులేవునతికి  
 కనక మయంబై నఁకాంచీ కలాపంబు  
 కనఁగశూన్యంబయ్యెఁకరిగమనకు  
 ఘల్లు ఘల్లునిమోయుఁకాళ్ళగజ్జయల భా  
 వంబుగానుండెనీయంబుగళకు  
 ధగధగమనివెల్లుతాటంకయుగ్మంబు  
 శ్రీవణద్వయినిసున్నఁజలబముఖకి

గీ॥ ఔరయెవ్వనిలేకున్నఁభారణి వి  
 హార మొనరించులచ్చినిగేరుచుండె  
 నకలభూషణ యుతయాచుఁసౌధముల వ  
 సిఁచువేళను దీనివర్ణించఁదరమి ? ।

అహా! ఎంతటిచిత్రము.

శా॥ బౌరారాజకులంబునంబొడవి విద్యాబుద్ధులగ మేటిన్  
 ధీరుల సత్కుల సంభవుండనుచు నెంతేస్తాత్వముల్ జేయనీ  
 శూరాగ్రేసరు నమ్మనంబునకు బల్ చోద్యంబుబుట్టించునో  
 నారీసుండర దేవాల్లిక! మహాసంధానుసంధాయికా! ॥

ఇది నిక్కిముగా మునికన్యయైన నాకేలమోహంబు బుట్టును.  
 కులంబెద్దియై తెలియదు, రాచకుమారియేగావచ్చును, దీనివృ  
 త్తాంతము డెలియగోరుట కిందెవరినడుగువాడో కానిమ్మిటు లు  
 వివృతముచున్న నేమి సర్ధికము? ఈ బాలిక నేనుడిగెద. (సమీపించి)

ఉ॥ ఇవ్వననీమనొంటిఁ జరియించెద వెవ్వనిదానవీవు నీ  
 కెవ్వఁడగుర; తండ్రియెవఁడెందరుసోదరు లెందునుండిరో  
 జవ్వని! నీదురామమున ఁజయ్యననా కెఱుంగంగజెప్పమా  
 యివ్వఁబూరువాడ విసంకొమ్మిగి సరినీరుహేక్షణా !  
 నీముఖారవింద సందర్శనంబు డెందంబున కానందంబొనరించె.  
 నీవెవ్వరోదెలుపుము సుందరాంగి,

శకు — (ఇంచుకసిగ్గుతో)

గీ॥ ఎన్నఁడెఱుంగని నీవిట్లునన్నునడుగ  
 నేల? ప్రియుడి నీకులశీలములను  
 ముందుజెప్పము సంతసమందిపివవ  
 నాదుకతమెరిగించెడ మేదిసీశ ॥

రాజా! నన్నెడగెదవు నీకులగోత్రములఁ జెల్పుము.

దువ్వ — కామినీ! ఆలింపుము.

ఉ॥ ఇంతకుబూనివచ్చి ఎచిమొంపకయుందునె? వారిహాక్షిరో!

శాంతయుతుండునీలుండనుఁజ్మౌతలనాధుఁడునాడుతండ్రి; దు  
 వ్యంతుండనేనువీకుండగుఁజాలయుండక నవయావనాంగుండక  
 దంతిపురంబుమాది ఎనితామణి! నేనుధరాధినాధుండక ।

నాయుదంత మాద్యంతముజెప్పితి యికినీసంగతి నెఱింగింపుము.

శకు—(తనలో) నేనీతనితో నాయుదార్థముజెప్పక కొంతపడివాచెడ  
(ప్రకాశముగా)

గీ॥ మానివరులనిశంబు సన్మానపాతుఁ

డనుచు గౌరవమొసరింపఁసలరుకన్య

మునికి ముద్దుతునూర్తెనఁజనవరేణ్య!

పేర్కొనఁగలయుటంచు బలతురయ్య ।

దువ్వ—అహ! ఎంతటిమహాశృర్యము కన్యపుత్రినిన నిన్నెట్లు న  
మ్ముదును. నీపై నాకుమిక్కిలి మోహంబుగలిగియున్నది. నిక్క  
మైన మునికన్నెవైన పొరవుడనగు నామనంబేల చలించెడు.

(12 అనుబంధము.)

శకు—అహంకారమున కెవరైన నేమి,

దువ్వ—మాది చంద్రవంశము మమ్ముమీరి యహంకారము పైకి  
రాజులదు.

శకు—రానివ్వకున్న నిటకేలవచ్చితివి.

దువ్వ—రాకుమారి తెవుగాన వచ్చితి,

శకు—రాకుమారికనని నికెట్లు తెలియును, (13 అనుబంధము.)

దువ్వ—నీపై నాకుగల మోహమే జెప్పుచున్నది.

శకు—ఇట్టి మోహములు రాచకూతులయందేమి యితరులయందుం  
డఁగూడదా?

దువ్వ—అటులనకుము ధర్మయుతులగు రాజులకు బ్రాహ్మణకన్య  
లు బూజనీయులేకాని భోగయోగ్యులుకారు. దానిచే తప్పక  
నీవు రాజకన్నెవు.

శాత్రు—(తనలో) మున్నునేను తండ్రికడవినినమాటలు జెప్పక ను  
రికొంతకాలమాపెద. (ప్రకాశముగా) అయ్యో! నాజనకుండు ని  
క్కముగాఁ గన్యమునియే.

దువ్వ—గీ॥ నాతిరొ! నీదుపలుకులు శనమృజాల

నాలసించిన మరుబొత్త తాళజాల

నిక్కముదలంచుమా కరుణించి కనుము

బొంకులాడుట నీబోటి బోటికగునె? ।

శాకుం—నిజముగాఁక యిందబద్దమేమున్నది.

దుష్య—అంతమాత్రమున నీమాటలు విశ్వసించుటకు ఏలులేదు.

శాకుం—ఇంకసందేహమేమున్నది.

దుష్య—సందియంబుగాదా? నీవన్నమాటలకు

శాకుం—అదేమి?

దుష్య—నీవనృతమాడుటయే సంశయము.

శాకుం—నామాటలనృతములనిదోచెనా?

దుష్య—స్త్రీలకసత్యంబులాడుట సహజంబుగదా?

శాకుం—మీరాచకన్నెలంబోలె ముసకనవ్వులు గల్లలకుబుట్టివిండ్లుగాదు

దుష్య—కాంతా! ఈవృథాకాలక్షేపమునో సార్థకంబేమి?

(14 అనుబంధము)

శాకుం—(తనలో) ఇంకనిజముజెప్పెద నాలసింపఁ గోపంబువచ్చెను

(ప్రకాశముగా)

గీ॥ మాకుటీరంబునకువచ్చు మానులెల్ల

కీకుమారితె యెవగనివృచ్చసేయ

మేనకా కొశకులపుత్రి మానటంచు

బలుకవినుచుంటి కిచ్చనివలకులనఘ! ।.

దుష్య—ఆహా! ఏమిచోద్యము.

ఉ॥ ఎంతటిచోద్యమయ్యె నలినేక్షణ యాహమ వన్నగంబుపై

సంతత మబ్జరాభువద సారసముల్ తలపోసిపోసి ని

శ్చింతిదపంబుసేయు మునిశేఖరుడౌ కుశికాత్మజుండు తా

కాంతను నిచ్చగించునె? సుఖంబులందేలునె? కన్నెఁగాంచునె

సురపురనివాసినియగు మేనకయేడ? గాధినుతుండేడ? నక్కకు

దేవలోకమున కెక్కడికెక్కడ. ఆకాంత యిటురాగతంబేమి,

విశ్వామిత్రుడు బొందనేల? నిన్నుగాంచనేల?

శాకుం—నిక్కముగా నీవనినట్లు విశ్వామిత్రుడు ఘోరతపంబు నే  
యువాడైనను దేవేందుడైనా తపంబునకు వెఱచి తపోభంగ మొ  
నర్ప మేనకనంప నాకాంత మునివరు లోబరుచుకొనియె.

దుష్య—అట్టిమహానుభావుం డెట్లులోనయ్యెను.

శాకుం— గీ॥ గానకౌశలమొక్కింతఃగానఁజేయఁ

ద త్తరంబునఁ దనకుదాఁమోత్రఁబడుచు

కులుకుగుబ్బలనంటి పూఁవిలుతుకేళి

నోలలాడుచు కనియెను బాలనపుడె॥

అటులిరువురుగలసిన తొమ్మిదిగడియలకేను వారికిజన్మించితి.

దుష్య—పిమ్మట నీవెట్లువృద్ధిసందితివి

శాకుం—అశ్వు! మేనకావిశ్వామిత్రులు నన్ను వీడినెల్లిరి. అంతకణ్డ  
మహామునియుననే కాంతేపానులఁ గూడుకొని మాలిననకిన్నా  
నమునకురాగ నచ్చట శకుంతదంపతులచే గానాడఁబడుచుండు  
నన్నుగొనితెచ్చెను.

దుష్య—శకుంతదంపతులు నిన్నెట్లుకావాడె.

శాకుం—విశ్వామిత్రుని తపోమహిమచే

దుష్య—తడువరేమయ్యె

శాకుం— గీ॥ మునికుమారులు గుమిగూడి ముదముతోడ

గణ్యమునివెంటరాగ నాఘనుఁడునన్ను

దెచ్చి తనకన్నముద్దుపుత్రిక విధానఁ

బెంచుచుండెను మిక్కిలిప్రేమతోడ॥

ఆశకుంత.దంపతులచే రక్షితనగు కరన శాకుంతలయని నా  
మఁబిడిరి.

దుష్య—చలి! నిక్కమువచించితివి విశ్వామిత్రుడు శ్రుతియకుల

సంభవుడు. నీవాక్షత్రీయ కుమారి తెవుగనుకనే నాకాలాటిమో  
హంబుగలిగె నిశ్చయముగా నన్ను నీవరునిగా వరింపుము.

(15 అనుబంధము.)

శకుం—నీ॥ స త్తపోధనుల యాశ్రమముల కామనికారంబు  
జూపుట ఘనమటయ్య!

జనకుండుబ్రాహ్మణుని వనదికన్యమనీంద్రుఁ  
డింటిలో లేడని యెరుగుమయ్య!

నిను మెచ్చినారొ సంగినవివాహంబాడ  
స్వాతంబునందు దలంతునయ్య!

పరకాంతనీరీతి బలిమిమైబట్టిన  
వారలకపక్షిర్తి వచ్చునయ్య!

గీ॥ పుడమితేడులకింత తుందుకుటయ్య!  
యించుకనిదానమగను యోచించుమయ్య!

నీకుధర్మంబుజెప్పగా నేర్తునయ్య!

కరుణగనుమయ్య! యిదెసమస్కారమయ్య! ॥

మాజనకుండు లేనికాలమున నిట్టిమాటలాడ న్యాయంబుగా  
దు మాజనకుండు వచ్చువరకునిలచిన యర్ఘ్యసాద్యాదు లొసంగి  
యాదరించును.

దుష్య— గీ॥ అర్ఘ్యసాద్యాదులేటివోయితి నాకు  
నధరసానంబూసంగిననం తెచాలు  
మరుడుకరుణింపకిటు పంచశరములకట  
డెందమునవై చి తాపాబుసందజేసె ॥

(16 అనుబంధము.)

శకుం—నకలధర్మవేదులగు తామేయిట్లు పరకాంతలఁగోరిన తామే  
లురాజ్యమందు జనులెంత జాతులై యుందురోగదా.

దుష్య—కాంత! నివాహితయగుకాంత పరకాంత దానిబట్టుట రా

జలకుడగడుగాని కన్యనై ననిన్నుఁగైకొనుట సకలజనసమ్మతము  
నీవుబాలికవు తెలియఁజాలవు.

శకుం—అ॥ఐ॥ తండ్రియింటలేసితటివచ్చిబాలిక  
నై ననన్నుఁ గల గుఱునుటలేగునె?  
సాధములవెసిందు సతులఁగోరెనుమీకు  
నానుపొందులేగవుఁగాదుపొమ్ము ॥

దుష్య—కాంత! యింతప్రసంగమేల.

తే॥ గీ॥ ఉవిద! చలమేల మరుబాలిఁగోర్వఁజాల  
కున్నవాడను నాయడఁనున్నకూర్చి  
మన్నననొనర్చెదోలేకఁగూరుబారి  
కప్పఁజెప్పెదొనిక్కంబుఁజెప్పమిపుడె ॥  
కాంత! నీవాడనుగానా? నామీదదయలేదా?

శాకుం— గీ॥ నీతిమార్గంబుచే గమనింపుమయ్య!  
పరసతులఁగోడఁ గీడింపఁపావమయ్య!  
కన్యకాగౌరవముజెడఁగలుగునయ్య!  
తండ్రియిదివిన్న తప్పుగాఁడలఁచునయ్య! ॥  
నీవంటి నీతివేత్తలగు రాజులు పరస్త్రీలఁగోరుటన్యాయమా?  
దాసులమన భావ్యమా?

దుష్య—కాంత! నిశ్చయముగా నీదాసుఁడనే యీకందమూలాదులఁ  
దిని యిటనుండనేల నాదండఁజేరుము పక్షిసోపేత భోజన మొన  
ర్చి విశేషవైభవముల నుంచుచువు.

శాకుం—ఇట్టితపోభాగ్యమునకంటె విశేషమేమున్నది.

దుష్య—నీ॥ వారిజంబులవనఁగేరుశాదంబుల

నడవులనేరీతిఁజడవఁగలవు

పట్టుపుట్టంబులఁగట్టఁగాఁదగుమేన

నీనారచీరలఁగూనఁగలవు

కమ్మనిదధ్యోవనమ్ములఁదినునోటఁ

గాయకూరలనుభోంచేయఁగలవు

సాధంబులవసింపఁజాలినదానవి

యాకుటిండ్లను నీరుఁగాడఁగలవు

గీ॥ చాననావెంటరమ్మునామానసమ్ము

నీకున్నాధీనమై మమ్మిఁగాకపోయె

బాం! నీమోవితేనియఁగోలనిమ్ము

గాఁగిలిమ్ము సుఖంబుగాఁగలయనిమ్ము ॥

ప్రేయసీ! ఈకాననవాసమే సుఖభోగంబుల గుర్తెఱుఁగ  
కుంటివిగదా?

శకుం—భూపాల! నీభాగ్యభోగ్యంబులు నాకేల?

దువ్వ—ఎన్నిజెప్పినను నీజెఱ్ఱియూనైతివిగదా?

తే॥ గీ॥ చంద్రకాంత శిలామయ సరసవేది

కాతలంబున మెలఁగుచుఁప్రీతిహోడ

జెలియలూగిగ మొనరింపఁమొలఁగుచుందు

వదిల! నావెంటసత్వరమరుగుదెమ్ము ॥

చంద్రకాంత శిలామయంబైన వేదికలయందు దానదాసీ జ

నంబు లూగిగంబొనరింప మిక్కిలిభోగంబులచే నుండగలవురమ్ము

శకుం—ఈమామాభోగంబులనుగోనై జనకునానతి మీరుదునా?

దువ్వ—గీ॥ నీజనకుండు “నవ్యంతిమేదినీశుఁ”

డనిన మాతానమ్మదమండినిమిశసంగి

పెండ్లజేయును నాకుఁభితివదలి

చేరఁగారమ్ము గాఁగిటఁజేర్చుకొమ్ము ॥

నీకుభయమేమి ననుజూచిననోడనే నీజనకుండు నిన్నునాకిచ్చి

పెండ్లజేయఁగలవాఁడు.

శకుం—అట్లులే న నీశీంఠలో నింతతొందరేల? జనకుండరుడైంది నీ



చూచో యివ్వఁజో నేనరుగనుగదా?

దువ్య—నారీమణి సందియంబందక నాపలుకాలింపుము.

ఉ॥ ఎంతటిదానవే సరసిజేతుణ! మారశిలీముఖాగ్నిచే

నెంతయుడస్సియున్న ధరణీశ్వరు నన్నదయార్ద్రోద్భవ్వి నొ

కింతగనుంగొనంగ గమఃకింపవు; నిక్కముపూరుషుండు దా

కాంతను మంచుగోరి గొఱుగాఁడునుమీ! యొకకుంటిగవ్వకు॥

శకుం—భూవర!

ఉ॥ మోదముతోడ గండఃఫలములే గొని మాజనకుండువచ్చి మ

ర్యాదగనిన్నఁగాంచి కుశలముఁ బ్రశ్ననొనర్చి నన్నునా

హ్లామగా నొసంగి నిభానాతిశయంబునఁ బెండ్లిజేయునో

మేడిసినాథ! పొందెన నమయసుఖంబుల శాంతిసందుమా॥

దువ్య—చెలి! ఇన్నిమాటలేటికి నీజనకుండేమిచేయఁగలడు? మనము

రువురము గాంధర్వవివాహమై సుఖంతము.

శకుం—మాజనకుండు లేనియెడల గాంధర్వవివాహమైనఁ గానేరదు.

దువ్య—తరుణి! గాంధర్వవేణయం బెవ్వనితోడఁ బనిలేకయే గా

వచ్చు నాలింపుము.

సీ॥ కోకోయనుచుగూయుకోయిలారావంబె

ఘనమైనమంగళశృంగారములుగాఁగ

నల్లిబిల్లిగ తీవెలల్లిన పూబొద

రిండ్లెల్ల గొల్గితపెండ్లిండ్లుగాగ

వృంత వినిగ్గతఃపివిధ పుష్పావళుల్

రమణీయమగు తలంబ్రాలుగాఁగ

అందండువిహరించు నావనదేవతా

పాళియే విప్రీదంపతులుగాఁగ

గీ॥ మారుడే యజ్ఞకుండుగాఁగమానసమున

నలరు ననురాగవహ్ని సాక్ష్యంబుగాఁగ

దనకుదాఁజుట్టనుగుడు గాంధర్వవరిణి

యంబుగావలె కన్నియనవనివిభుడు ॥

శకుం—మనసు సహింపకున్నది.

దువ్య—రాజ్యంబేలు రాజువచ్చి నిన్నుఁగోరఁగ మనసువచ్చదని చెప్పచున్నదానవే ఎంతటి నెఱ్ఱిని.

శకుం—వెఱ్ఱితిసెంబేనియు లేదుగాని

చ॥ ఎర మొకటియ్యంగావలె ధృవముగ నాకునునీకుబుట్టు సుం  
దిరునకు ముద్దుకాఱునికిఁతప్పక రాజ్యరమామిచ్చి కా  
కర సరసీరుహగ్రహణకాంక్షకొనర్చుము లేకయున్న నీ  
వరిణయ యత్నమేదినువఁబాగు భూపకులాగ్రీరన్నమా ॥  
నాకు బుత్తుండబుట్టిన నీరాజ్యంబంతయు వాసికొనంగెదనని  
యొప్పుకొనుము.

దువ్య— గీ॥ అట్టిభాగ్యంబు మనకప్పుడబ్బెనేని  
నీవు కోరిన రాజ్యంబునిచ్చిమెచ్చి  
నేను పట్టాభిషేకంబునేర్చుజెలఁగ  
జేతుఁజెప్పెదఁ జేయిలోఁజేయివైచి ॥

ఇందువదన! నీవునాకు భార్యవుగావడమే సకలభాగ్యంబులు  
నాకబ్బినట్లు. మనకు కుమారుండుబుట్టెనేని నీయిష్టానుసారంబు  
గా వానికి సర్వరాజ్యంబిచ్చి మనము సుఖంబుగాఁ గాలము  
బుచ్చుదము.

శకుం—సుందరాంగ! నినుజూచినతోడనే నాచెందంబు సంతోషం  
బునందె తండ్రియాటంకమునకంటె మిగులసంతోషంబుగలిగె.  
నట్టిసంతోషంబు దీర్చితిని. నీవునాహస్తంబున హస్తంబుంచి రా  
జ్యంబు నుతునకిచ్చెదనని మఱల గట్టిప్రతిసఁగావింపుము.

దువ్య— గీ॥ బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరభాస్కరాబ్జ  
దిక్పతుల పాదమాన పృథ్వీభరంబు

నాకు నీకు జనించెడు సందసునకు

ధారపోసెద నీమాటఁ దప్పనింక ।

అంగనా! ముందుగా నామధ్యుంగరం బొసంగెదగై కొనుము.

(అని యుంగరమిచ్చును.)

శకుం—రాజేంద్ర! కృతార్థురాఁ నైతిని సంతోషమయ్యె.

దుఃస్వ—కాంత! గాంధర్వ వైవాహికమయ్యె. సత్వరమరుదెంచుము. అదే యల్లిబిల్లిగానల్లిన పూపాదరిల్లుజేరి మగుకేళిఁదేలుము.

శకుం—(సిగ్గుతో) చిత్తము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

కణ్వాశ్రమము.

(19 అనుబంధము.)

శకుం—(ప్రవేశించి) అయ్యా! దుష్టంతభూకాతుం డెంతలోన న్నడబాసి. పుట్టిననాటఁగోరె నెన్నఁడు రాజపురుషు వెఱుంగని నేనాతని జూడనేల? చూచితిభో మాటాడనేల? మాటాడిన నాతఁడు మారనికారుడై నిల్లఁడు బ్రతిమాడనేల? బ్రతిమాలిన నేనంగీకరింపనేల? గాంధర్వపై వాహికంబుగానేల, విసవెనువెంట ననుగొనిపోవక సంభోగానంతరము ననుగాంచి “కాంత! నీవిందే యుండుము సరివారుండునై సత్వరమేగుదెంచినినుగొనిపోయెద” ననిజెప్పిపోయె నీమాటలునమ్మదగునా? తగవో యని సందియంబుబాడమెడు(చూచి) అదేలిండిగారు వచ్చుచున్నాగు నేనేమని ప్రత్యుత్తరమొసంగువాన దైవమేగలఁడు. యిప్పుడు చింతించిన నేమిసార్థకము?

కణ్వ—(ప్రవేశించి తనలో) ఆహా! కుమారిశాకుంతల మొగము జన్మబుచ్చుకొనియున్నది. కారణమేమి చెప్పుమా! తన్నడబాసి నేనింతకాల మాసరస్వతీతటంబునఁ దడసితినినియా? లేక ప్రతిది నమేగుదెంచు మునివగుల కాధిశ్యమొసంగుతఱి పొరబడెనా?

అయిననదిగద (నౌకాళముగా) అమ్మాయి! అమ్మాయి! శాకుం  
తల! ఏమిది పలుక చింతించుచున్నది. యోగదృష్టిగనుగొనె  
ద. (చూచి) బేల! ఇంతమాల్యమున కింతచింతయేల నెఱేయ  
దలచిన కార్యము భగవంతుడే నెవేర్చె. అమ్మాలెమ్ము.

ఉ॥ చింతిలనేలనమ్మ! నిమజ్జోనినట్టి ధరాధిపుండు

వ్యతుడు; నీకుడే మమగునమ్మ! జనించునుపుత్రుడొక్కడ

త్యంత యశోవిహరుడు; వ్యాయపథంబున రాజ్యమేలు ధీ

మంతుడు గాగలండధికమాన్యచరితుడు నీతిపాత్రుడై ।

తనయ! నీవు గాంధర్వంబున వరించిన వరుండెక్కువైన బుద్ధిక

లిగి మిక్కిలి చక్కదనంబున బ్రవర్తెల్లువాడు వానివరించుటచే

నాకత్యంత సంకేషముయ్యె.

శకుం—జనకా! మీదులేతుండులరి గాంధర్వమున నేనాతని వరించి

నందులకు క్షమింపును. భూపాలుండనేకవిధంబుల నన్నుబ్రీతి

మలాడ నేనంగీకరించితిని.

కణ్వ—ఆతండు వరించులరి నేమనియె.

శకుం—అండీ! ఆభూకాతుం డీకాంతంబుననున్న నాకడకేతెంచి

యనేకరీతుల వాళొనియె నేనందుల కంగీకరింపక “మాజనకుండ

ఘండ తెజోఽధి, మునికులవలంసయు కణ్వమహాఋషి యాయన

వచ్చి నీకచ్చి ననుబరణయంబొనిర్చిన మెచ్చి నేవచ్చెద” నన నా

తండు “తనీ! మీజనకుండు నేవన సంతోషితస్వాంతుడై ని

న్నుతప్పక యొసంగెనుగాని నేనంతవరకీ కంతుని సుమబాణవం

పరతుకు తాళజాల, మనజాల, నోర్వజాల, ననుకొంటజేర్చి

మన్నించి కేళిడేలింది ముద్దొసంగుమ” ని బ్రీతిమలాడెను, వె

డుకొనెను, పార్థించెను, నీచాసుడననెను, దానికేనిట్లంటి “భూ

వల్లభా! మనకీరువురకు బాడము కొమరుని కరిపురసామ్రాజ్య వ

ట్టాభిషిక్తుని గావించెదనని కరంబున కరంబునిడు” మని నేబలుక

దానికాతండుంగీకరించి నూర్యచంద్రాదుల పాక్షినిసి నాకువాడ్డ  
న మొసంగె ననంత దానికి సమ్మతించి కృతార్థురాలనయితి;  
కణ్వ—బౌను నీగర్భంబునఁ బుత్రుంఁజేబొడమను.

నీ! పతినైదె వంబబంతు భావముననన్ని  
యున్న నినుమెచ్చితినిగోరుమునిదవరము  
లెన్నియెనియు కాదనఁకిచ్చువాడ  
నమ్మ! సంతోషమందఁగఁదమ్మ! లనయి ||

తనయా! నినాత్వికిబుద్ధికి మెచ్చితని, వరంబుగోరుమిచ్చెద.  
శకుం—నాకు బుత్రుండు గలుగుననిజెప్పితిని. అట్టకుమారునివలె  
మాచంద్రార్క స్థాయిగానుండి కీర్తిగని ధర్మాత్ముల జన్మిపల్ల  
గువల్లు వరంబొసంగుడు.

కణ్వ—సకలనామంతి రాజన్య సమస్తకన్యస్త కిరీటాగ్రంతి పృథా  
పుంజరంజతి చరణకంజ యుగళుండును, సౌభాగ్యయుతుండును,  
దీర్ఘాయుష్కుంతుండును, శాలివహర్వతి నిర్మూలన వజ్రాయుధుం  
డును, ఆర్తత్రాణ పరాయణుండును, సకలవిద్యా విళారదుండు  
ను, వైభవవిజతి శచీవరుండును, గూఢవిజతి కిందర్పుండును,  
గాంధీర్యపరివాసిత నాగితుండును, పరాక్రమజతి శ్రీరాముం  
డును, మూలాపితృభక్తి సంధరితుండును, సగుణమూరుండు బొడ  
మి హస్తినాపురరాజ్యలక్ష్మీ కరకముల గ్రహణోత్సుకుండై పృ  
థావాలన మొసరించులరిఁగాంచి సంతోషించెదవుగాని. యింత  
కన్న నీకింకేమికావలయు.

శకుం—అయ్య! యిఁకనాకేమియును వలదు. తమబోటి మునిచం  
దులకుబుట్టిన నాకెట్టిలోపంబులుండెను నేధన్యురాలను.

ప్రవేశము—శిష్యులు.

1 శిష్యు—ఒరి మనగురువుగారికి పూజాసమయమైనది రండు,

2 శి—(వైచిత్ర్యాది) అప్పుడే చండకరణుండగు భానుండు మధ్యంది  
సవర్తియయ్యె.

3 శి—ఓయి! నీవెన్ని ఫలములఁ గోసెతివి.

1 శి—సహసాతులార! అదే గురువుగారు మనరాకకై వేచియున్నా  
రు పోదమురండు. (కణ్వనిసమీపించి)

అందరు—దేవ! నమస్కారము.

కణ్వ—విద్యాభివృద్ధిరైను.

1 శిష్య—అయ్య! ఇదిగో ఎత్తిపుష్పఫలాదుల గైకొని వచ్చితిమి  
తీసికొనుండు.

2 శి—గురువర్య! ఈసమిత్కుశ ఫలాదులఁ గైకొనుండు,

3 శి—ఈవర్షల సంగీకరింపుడు,

శకుం—దనకా! మాధ్యాహ్నక కృత్యముల నిర్వర్తించుకాల మా  
సన్నమైనది.

కణ్వ—వత్సలార! మీమీసామగులఁ గైకొనెరండు పోవుదము.

అందరు—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.





శ్రీరస్తు.

## చిత్రశాకుంతలనాటకము.

పంచమాంకము.

1 పరంగము.

(పునః ప్రవేశము శిష్యులు.)

- 1 శిష్యు—ఒరే! అదేమోగాని శాకుంతలకు గర్భమై మూడేండ్లయినను ప్రసవించుటయేలేదు కారణమేమో.
- 2 శిష్యు—ఒరి నీయిల్లుమునుగ నదేమికడుపురా బల్లబుట్టినట్లున్నది.
- 3 శిష్యు—గర్భమని నేనెవ్వడు నమ్మలేదు.
- 2 శిష్యు—వటికీమాటలు కణ్విమహముని భూతభవిష్యద్వర్తమాన వేత్తగనుక వాతాడిన మాటదప్పదు. కాననీమెకు కొమారుండు జన్మించెను.
- 1 శిష్యు—గురువుగారికన్న నాగతానాగతములు నీకే బాగుగాఁ దెలిసినట్లున్నది.
- 2 శిష్యు—నీపరిహాసపు మాటలు జాలును చదివితె నీవేచదివితివిలే జ్యోతిశ్శాస్త్రము.
- 3 శిష్యు—ఁందుముఁదుము లోపలనేమో ధ్వనివివచచ్చుచున్నది.

(తెఱిగి)

అహ! నేఁడెంతసుదినము మనశాకుంతలగర్భమునొక్కమగ శిశువుబాడమెను. పోదమురండు.

- 1 శిష్యు—వినుచున్నారలా! అన్నదే శాకుంతలప్రసవించినదట. మునిపత్నులందఱు జూడబోవుచున్నారు.

(నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

ప్రేక్షకులు—కణ్వుడు.

అయ్యారే! మాశకుంతలకు బాడమిన చిన్నకుట్టుడు భరతా  
భిధానుండే దినదినాభివృద్ధికొందుచు శుక్లపక్షపాకకు ననుకరించు  
చున్నాడు అప్పుడే పదిరెండవవత్సరములు సంపినవి. పరాక్రమము  
న సదేమోగాని వానినిమించినవారలు లేరైరి. సకలజన భయంకర  
మగు సింహా వ్యాఘ్ర మదేభ ఖడ్గమృగములఁ దురింగంబులఁబోలె  
వాహనంబున కుపయోగించి స్వేచ్ఛఁగాఁ జరించుచుండెను. ఆహా!  
ఆసౌందర్యము, ఆగాంభీర్యము, ఆసౌకుమార్యము, ఆభేదార్యము,  
ఆశౌర్యము త్రిలోకంబుల నంగేని వినికనియెఱుంగను మాశకుంతల  
భాగ్యమే భాగ్యము. దుష్టంతుని యదృష్టమేమని కోనియాడుదు.  
ఇట్టిముద్దులపట్టిన కనులారఁగనినచో నాలెడెంతటి సంతోషవారాసి  
నోలరాడెనునోగదా? ఔను పులికడుపునఁ జలిచీమపుట్టునా? పుట్ట  
దు పుట్టదు. పూఁబుట్టినతోడనే పరిమళింపఁగలవనుగతి వీడుపుట్టిన  
దాని యెంతటిపరాక్రమవంతులగా గణింపఁదగియున్నాడు మున్నే  
మి నేడేమి యెందరురాజులులేరు, రాజునూరులులేరు, వారందరికీ  
శౌర్యధైర్య గాంభీర్యములున్నవా? ఏలయుండును. వారందఱు వీని  
వలె జన్మించినారా? లేదు యీతనికిజూడ విశ్వామిత్రుఁడు మాతా  
మహాదు. అతడెఘటనాఘటనా సమర్థుఁడుగదా? ఇకమాతామహా  
యన సకలసురాసుర వర్ణనీయయై అతులితసౌందర్య విభ్రమా వి  
రూఢి శరీరధారిణిమైనమేనక. అదియెటులుండ తండ్రిగారా? పరా  
క్రమవిజయ శతకీర్తువు దుష్టంత భూకాంతుడు. పెరుగుచున్నతా  
వా పుణ్యాశ్రమము యెట్టిచో యిఁకనీతఁడు సామాన్యుఁడెట్లుగును.  
(తెఱిలో) ఒహూ కణ్వుముచంద్రా! రక్షింపుము రక్షింపుము.  
కణ్వు—(విని) ఏమిది యెవరావచ్చువారు (చూచి) ఒహోకొండి  
న్యుడు భారద్వాజుఁడా వీరిపుడేల వచ్చుచుండిరి.





లఁబట్టి విహరించెడు వీనిని నాపుత్రీక శకుంతలను నిజపురిజేరఁ  
బనిచెద, (ప్రకాశముగా) అమ్మాయీ! శకుంతలా! ఇటురమ్ము  
శకుం—(ప్రవేశించి) అదేమిజనకా!

కణ్వి—బిడ్డా! నావలుకాళింపుము.

సీ॥ ఎట్లకాంతలకై ననెన్వడుబుట్టింట

నివసింపరాదమ్మ! నీరజాక్షి!

భరతునితోఁగూడిఁపతికడకేగుట

బాగుగానున్నదిఁపట్టి! నాకు

దౌవ్యంతిఁబూడఁగనఁదువ్యంతుమించెను

బలపరాక్రమములఁనెలఁతమిన్న

సరనాధుడన్ననానాటనఁడియువచ్చి

పోడాయె నెపుడే పూవుఁబోణి

గీ॥ ఇంతి కరినగరమునకుఁసంతసమున

గదలిపోనాను జక్కనికాలమిద్ది

నీకొమారుని పట్టాభిషేకశుభము

గనులఁడుపుగాఁగించిఁమనఁగదమ్మ! ।

ఎట్టివరమ వతివ్రతా శిరోమణి నై నను బుట్టినింట నుంచుట  
చిలంబుగాను. నీవును నీకొమారుఁడును నీవతిగృహంబునకేగుడు  
శకుం—(తనలో) ఇంతలోనే నింతతోండరపడుట మేలుగాదు గాన  
వరునియందు కొంచమసూయతయు మునీంద్రునియందు బ్రేమ  
యు గనఁపఱచెద. (ప్రకాశముగా) జనకా! నావిభుండు వన్ను  
మాటచియున్నాడే నేనెలుబోదును.

సీ॥ తనకుదానై వేటయనుమిషచేవచ్చి

కాంచినన్నటుల మోహించినాడు

సకలచరాచరఁజంతుసంతరిసాక్షి

“నినుబాయ” ననివల్కఁదనరినాడు

గాంధర్వవైవాహికంబున నాకరం

బంటిభోగంబులనందినాడు

“తరుణివేవచ్చి నాపురి జేర్తునిన్న” ని

బాంకి నన్నెడబాసిపోయినాడు

గీ॥ మానములు వశ్యగంబులుఁజూసె పతియు

రాడు కన్నులఁ జూడఁడాఁత్రేడుమలుల

నన్నగు ర్తించి చేవట్టునన్నమాట

నమ్మకములేదు నీదు పాదమ్ములావ ॥

కణ్వ—కుమారి! నీవన్నమాటలన్నియు నిజంబేగాని దుష్కృతధరా  
ధిపుడుమాత్రము కల్లలాడువాఁడుగాఁడు నిక్కముగానీవు నీవతి  
కడ కేగవలయు.

శకుం—

ఉ॥ సంతసమాయనయ్య! యిదెఁచయ్యనఁ బోయెదమయ్య! పారుణీ  
కాంతుఁడు బ్రీతిచేసెనుతునిగన్నులఁజూచియుఁ గారవిండునో  
పంతములాడునో బదులుఁపల్కక నూరక భ్రాంతిఁజెంది న  
న్నెంతలుజేయునోగద మునీంద్ర! యెవండపునోమఁజాలెడుక॥  
తండ్రి! రాజుగని మమ్మెవరియడిగిన మేమేమందుము. కే  
మి వోవకున్నది. కానిమ్మా దై వముగలఁడు.

కణ్వ—అమ్మా! నీవతివ్రతా మహత్వంబున నాకాశవాణి భూమి  
శుభభాస్థి నాత్యమీయఁగలవబొమ్మ నీవెంటఁ గొందఱ శి  
ష్యులనంపెద వారలు నీకుతోడై వచ్చి నియుదంత మాద్యంతను  
ట నివేదించెదరు.

శకుం—జనకా! భరతుండెచ్చటికేగెనో రాడయ్యెను (చూచి) అదే  
వచ్చుచున్నాఁడు, (ఎదురేగి) నాచిన్నియన్న! ఇంతకాల మెందే  
గియున్నావు. రమ్ము.

అ॥ వె॥ నాకుమారరార! నలినలోచన! రార

తండ్రికడకునేడఁగెతరలవలయు

తాతసెలవునందింపీతితోనావెంట

నేగుదెమ్ము నిలువనేలనిచట ॥

భర—అమ్మా! మఱచితి నాతండ్రియెవరు

శకుం—కుమార! తండ్రినీదినమె జూపించెదరమ్ము. తాతకు నమ

స్కరింపుము.

భర—తాతగారు నమస్కరించెద

కణ్వ—చిరకాలసుఖ మనుభవింపుము.

శకుం—నాయన! నమస్కారము

కణ్వ—దీప్తిసుమ! గల్గిభవ

శకుం—అయ్య! శిష్యులవెంటనంపుడు

కణ్వ—కనకాంగ! గుణవంత! యెచ్చట

శిష్య—మునీంద్రా! ఏమిసెలవు.

కణ్వ—మనశకుంతల సత్తవారింట విడచిరండు.

శిష్య—చిత్తము.

శకుం—తండ్రి! పోయివచ్చెదము (సమ్మోమింతురు.)

కణ్వ—అదే మాశకుంతలబోవుచున్నది, ఆహా! పుట్టిననాటనుండియు నల్లారుముద్దుగా నరచేతనిమఱిని బెంచితిని. పెద్దదానిజేసితిని, నన్నెడబాసి యుకక్షణకాలమేని నిలువనేరని మాశకుంతల నాబహిఃప్రాణమగు శకుంతల, శకుంతలదంపతులచే రక్షింపఁబడుతరి గొనవచ్చి కన్నకూతుగా నేఁబెంచఁ బెరిగినశకుంతల, కలనైన నామాటమీరని శకుంతల, తిగ్రాకవర్ణిత వారాసియగుశకుంతల, మాశకుంతల నాముద్దుతనయ, నన్నెడబాసి పోవుచున్నది. అనయంబీమెవెఁ బెంచబడిన లతావితానముల నారయుచున్నను సుందరిరుబ్బందంబుల వీక్షించుచున్నను, మాశకుంతలచేఁ బోషింపఁబడిన శారికాకీరదంపతులఁ దిలకించుచున్న

ను; నాకనుక్షణము దిగులగుచుండెడు పచ్చెటనోదెచ్చి బెందిన నాకు తపోధనునకు, జితేంద్రియునకు, పుత్రికనెడబాయువేళ నిట్లుండ నవనూనెంబులు మోసిమోసి కని పెంచి జేతులార కన్య దాన మొనర్చిన తలిదండ్రులు కడక తగారింటికి కూతునంపు న పుండెంతచింతం చెదరోగదా? (చూచి) అపుడే నాదృష్టిపథము సతిక్రమించినది. ఇది నేనేమనుకొనిన నేమిసార్థకము? అగేమా శకుంతలచే సతిప్రీతి గ్రేమింపబడిన కురంగీనిండుగర్భిణియై కదలలేక చెవులన్నిక బెట్టి నలుదిక్కులారయుదుత్పణాకురముల నోటనిడక మాశకుంతలకై చింతిల్లుచున్నది. నేబోయి యోదారెద.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.





శ్రీరస్తు.

## చిత్రశాకుంతలనాటకము

షష్ఠాంకిము.

1వ రంగము.

హస్తి నాపురము.

(దుష్యంతుడు, సూర్యుడు బ్రేవేసింతురు.)

దుష్యం—సుధర్మా! ఆహా నిన్నమనసభాగారమున నాకాంతామణి  
బాడిన గానమెంత రసవంతముగానున్నది.

సుధ—దేవ! సంగీతము పూర్వపుణ్యముజేతగదా లభ్యమగును.  
దానికాగానకౌశలమట్లు లభ్యమైనది.

సేవ—(ప్రవేశించి) జయము జయము మహారాజా! కణ్వశ్రమము  
నుండి యొక్కకాంతయు, నొకపసిబాలుండును, కొందరు విప్ర  
వటువులునువచ్చి దేవరదర్శనార్థమై వేచియున్నారు.

దుష్యం—సత్వరమ ప్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్రము. (ప్రవ్రమించి శకుంతలాభరతులు కణ్వశిష్యులు  
వెంటరా బ్రవేశించును.)

శాకుం— (18 అనుబంధము)

1 శిష్యు—మహారాజానకు శుభంబగుగాక.

2 శిష్యు—భూవరుం డభివృద్ధినందుగాక.

దుష్యం—అయ్య! మీరెవరు ఇంతదవ్వరుదేర కతంబేమి.

1 శిష్యు—మేము కణ్వశిష్యులము మహామహాశకు కణ్వముని  
మిత్రానిట్లు డెలుపుమనియె. “తొల్లి నీవువేటకరుడెంచి మా  
యాశ్రమమున కేతెంచి మాశకుంతలచే సవర్యలగాంచియామెను

మోహించి గాంధర్వవాహమున కేళిదేలించి మరలవచ్చి నిను  
గొనిపోయెదనని వదించిచని యింతవరకురానైతివి, ఈయను నీ  
వేగిన కతిపయమానముల కొక్కచక్కని కొమఱగనియే సతం  
డఖండ తేజోనిధియై నిన్నుమించుటాని యుండగని శకుంతలను  
భరతుని నీకడకంపినాడ నీయమనసుగ్రహించి చేబట్టగోరుచు  
న్నాడ" ననివదించి ఈమెననిపె దేవరవారీ శకుంతల ననుగ్ర  
హింపుడు.

దువ్య—అయ్యో! కణ్వాశ్రమమేడ? నేవచ్చుటేడ! మీశకుంతలను  
బెండ్లాడుటేడ? చాలుజాలు నికమీవాచాలతఁ గట్టిపెట్టి లేనిపో  
నిందల నెత్తి నిడకుడు.

శకుం—(తనలో) ఏమిది ఈతఁడిట్లనుచున్నాడు.

కం॥ ఎఱుంగఁడొకొ? నన్ను, నెఱింగియు

నెఱుంగని యట్లుండునొక్కొ? మెడవవ్వగుటక

మఱచెనొకొ? మగ్ధులధిపులు

మఱవరే? బహుకార్యభారముగ్గులుగారే? ॥

నెండియు,

చ॥ తెలఁపఁగనాఁడు చల్కిన విధంబెడదక దలపంగలేదొ? చూ  
డుకులు విరసంబులై కరముఁగూర్చములై న నిమిత్తమేమొ? కొ  
కలయఁగఁబల్కరించి రుపకారులునై రని నమ్మియుండఁగా  
వలవదు బుద్ధిమంతులు సమప్రియులైన ధరాధినాథులక ॥  
విసనేనూరకొనుట భావ్యమగునా?

కం॥ మఱచినఁ డలపింపఁగనగు

నెఱుంగని వాఁడెల్లసాట్లనెఱుంగంగనగుక

మఱియెఱిగి యెఱుంగనొల్లని

గఱటందెలువంగఁ గమలగంధుని వరమే? ॥

నన్నెఱిగియు నెఱుంగనట్లూరకున్నాడు, నాఁడరణ్యమున కే

తెంచి నాతోడఁజేసిన బాసలు, ఆకులుకులు, ఆతఱుకులు, ఆవలు  
కు, ఆవిసయము, ఆవిధేయత, ఆగాంభీర్య ధైర్యసాహసములు.  
ఆవిలాసములు, ఆసత్యక్షిప్త నేడెందుబోయినవి నిజముగానీతఁడు  
దుష్టంతుడేగా డా? లేకనేను శకుంతలనేగాదా? కాకున్న నీతఁడే  
లమరచెను. నన్నేలజేరదీయఁడు. తొందరపడనేల కానిమ్ము.

సుధ—విచ్చివర! మహారాజుగారి మాటలకేమి ప్రతిస్పందన మొసంగెనరు.

2 శిష్యు—మమ్మే మొసంగమనెదరు (శకుంతలనుజూచి) అమ్మా!  
సమయము వచ్చినపుడు సిగ్గుపడిన నేమిసార్థకము చల్లకువచ్చిముం  
తదాచువారుందురా? సముఖానకువచ్చి రానుభారమా? సత్వర  
మ నీయుదంతము భూవితితోనుడువుము.

శకుం—(సిగ్గుతో) భూమి! అపుడేమరిచితిరా? నాడులతావిలాస  
ము సల్లబిల్లిగానల్లిన పొదరిల్లున మనమరుపురము కేళిదేవసమ్మ  
ట నీవు విలాసార్థమై పండుదాడిమగింజల చెవిమఱిని నాచేబో  
షింపఁబడినఁ ముద్దుబిలుకను జేరఁబిలువ నడిరాకున్నతిరి నాకా  
బీజంబులనానంగి “నీవుబిలువు” మన నేనాకీరమును బిలువ జం  
టనే యదిరాకడకరుదెంచి దాడిమబీజంబులఁ దినసాగ నీవదిగాం  
చి కామినీ “బంధువులు బంధువులగారవెంటురు మీరుపురిరణ్య  
సంభవులుగదా” యనినడివి ననుకొరవించినమాట మరదితిరా?

దుష్ట—ఔను కాయలు ప్రియుని వశపరిచుకొనువేళ నన్నిసన్నా  
గములేని ఎన్నుదురు. నీవే? నేనే? కీరమే? స్వప్నమందై  
న నెరుంగ.

శకు—పోనిమ్ము. నీవాదయందు నాకడకరుదైచి నన్నుబ్రతిమలా  
డ నేను “మాడనకుండు కన్యయహముని వారవచ్చి కీకెచ్చిన వ  
రిగ్రహించునువేడ నీవందాక నేనుండఁజాల మరుసికాక కోర్వ  
జాల” ననివచించియు సకలరాజ్యములును నాసర్వస్వము నీకు



నాకు బొడము ముద్దుకుట్టసి కొసంగెడ, నంటి రే యేదియొసంగుఁ  
డు మీకొమారుఁడే యీతఁడు భరతుండు.

దువ్య—సుధర్మ! ఇదేటిమాట.

చ॥ ముసయెట? యాశ్రమంబెచటఁబోయితి నెన్నఁడు వేటకేసు, నీ  
వనితనుగఁటి; హస్తమునఁజైచితిహస్తము కాముకేళిలోఁ  
బెనఁగితి రాడ్యసంపదఁబ్రేముడి బాలుఁకీర్తునంటి నా  
మనమున నీపెమాటలను మానముగాఁగనుపట్టుచుం వెనుక॥

పోనిమ్ము నేనొకవేళ వైవాహికంబాడ సిచ్చుగించినను మునిక  
న్నెచ్చుగింతునా? అందులో గాంధర్వవైవాహికంబేలఁ బురిజే  
రి వివిధోత్సవంబులఁ బరిణయంబుగారాదా? ఒకవేళఁ దానికే  
యంగీకరించి కలసితి ననుకొనుము వెంటనేగైకొనినొక యందుం  
తునా? ఉంచితిననుకొనుము నాయడఁగల ప్రేమాతిరేకమునఁ  
దానిపుడే రాకుండునా? అయ్యారే! ఈకాంతవలుకులత్యంతదూ  
షితములై గనుపట్టెను నమ్మటకువీలులేదు.

సుధ—దేవ! ఆయమ నుడివిన నుడువులు స్వభావసిద్ధమై యనుభ  
వైకవేద్యములై మృదుమధుర గాంభీర్యములై గనుపట్టెను తప్ప  
కనమ్మనిచ్చునని నాయభిప్రాయము పిమ్మట దేవరవారిచిత్తము

శక—ప్రాణపతి! “పారపు లనత్యమాడ” రంటినే యిదియేనా మీ  
సత్యము.

ఉ॥ న్యాయముగాదు నన్నిటలఁనారయకే పురికేళుమంట; స్వ  
శ్రేయముగాదు కల్లలనుఁజెప్పిన నమ్మిన కొమ్మపొందు న  
న్యాయముగాదు నీకొమఱఁజొటనువీని పరాయివానిగాఁ  
దోయిఁగరాదు నెమ్మది కుతూహలముఁ విడరాదుభావరా?

దువ్య—చాలుచాలు నీవు బ్రాహ్మణకన్యపు నేనుక్షత్రియుడను నీకు  
నాకెక్కడి సాంగత్యము పోహమ్ము.

శ-మనోహర! నేనంతయుబూర్వమేనుడిచితి నైనను మరల నాలింపుము

కం॥ షట్రియఋషియగు విశ్వా  
మిత్రునకు బవిత్రయై నమనకకుఁ న  
త్పత్రినయి బొంకుబలుకఁగ  
ధాత్రీతలనాథ! యంతఃకృతరసే? ॥

రాజఋషి విశ్వామిత్రుఁడు నన్నుఁగనియె కన్యాశ్రమంబునఁ  
బెఱిగితి నిన్ను వరించితి. నీకునూతుని గాంచితిని ఇందనత్య మావ  
గింజంతేని గానుపించెడు.

దుష్య—పలుకుటకేమి వాఁడొప్పుము. కామినీదన మసత్యమునకు  
జన్మభూములు.

సీ॥ మగఁడెంతవాఁడైనగిగేలిగొట్టుచు

వాదులాడుట యాడఁవారిసాము

పరువుప్రతిష్ఠలనరయక నెంతటి

వారిఁగొనిటాడఁవారిసాము

లన్మఱింబు బంతిధేదాచారహీనత

వాచాలతయు నాడఁవారిసాము

పతినిజావఁగఁగొట్టిబావికో గోరికో

పరువులెత్తుట యాడఁవారిసాము

గీ॥ తరుణి రసరాగమునఁ జేనెగురియు వ్యాదయ

నీమ ఘోరివిపాగ్ని వసించియుండు

ధరణి పురుషులచాలి కత్తెలఁబోలు

కొమ్మవలపులు కుందేటికొమ్మలబల! ॥

చాలును “ఒక్కపాడైతేదన నొకదాసరికైనబెట్టు” మనినట్లు  
నిన్ను నేనెరుగను జూడలేదన లేనిపోనివెరసలఁ గల్పించి మాట  
లాడెదవు మానినీ! వెరచానవై దిట్టతనమున గుట్టునిడి యిట్టిరా  
జనధఁ బలుకఁగడుపొమ్ము.

శకు—భూమి! నాలోపమేమి.

సీ॥ పృథ్వీబాలించు భూతవరేణ్యులు మీరు

కల్లనాడుటఁజెల్లువయ్య!

దు — కల్లమేనున్నది? కణ్ణాశ్రమముగాని

నినుగాని యెఱుంగనోనీరజాక్షి!

శకు — యెఱిగియే యిటులనఁచేమివదించునీ

తనయునిమోమైనఁగనఁగదయ్య!

దు — తనయఁడెప్పుడు; నేనుజనకుండఁగాను ని

ష్టూర్వంబులాడఁగఁజూడకబల!

శకు — గీ॥ నమ్మినచ్చినదాన నిక్కమ్మనీడు

దాసురాలను ననువీకఁదలఁవకయ్య!

దుష్య — పరథన పరాంగనల కాశఁపడనివాఁడ

పొమ్మ నీకిరమంటనోపూవుబోడి! ॥

శకు — పాణిపతి! ఏలయిట్లాడెదవు.

సీ, అన్వయస్థితులకుఁనాదిభూతంబెన్న

భార్యగాకన్యలేఁమూర్వనర్య!

ధర్మార్థకామవర్ధనఁమొనరింపుచో

భార్యగాకన్యలేఁపాణినాథ!

పుత్రసంతాన సంపూర్ణభోగంబిడ

భార్యగాకన్యలేఁవసుమతీశ!

వతిభేదమునుబాపిఁహితవునుబోధింప

భార్యగాకన్యలేఁశౌర్యధుర్య!

గీ॥ నూతిదిగువానిచేతిచోఁమాలభార్య

చీకటింటికి దీపమైఁజెలఁగుభార్య

అన్నిటికిని మూలకారణంబగునుభార్య

భార్యలేకున్నవాఁడు దాంభ్యగుండరయ ॥

మఱియు భార్య పురుషునం దర్థశరీరంబగుటఁజేసి పురుషునకు

మున్ను పరేతయైనఁ బరివ్రాతపరలోకంబునం దనపురుషుగూడఁడ  
దాగమనంబుబ్రేతీలనుచుండు బురుషుండు మున్ను బ్రేతుండై  
నఁ బదంపడి దానును పరేతయై తనపురుషుం గూడనరుగనట్టి భా  
ర్యనవమానించుట యధర్మంబు; మఱియు నప్పురుషుండు భార్య  
యందు బ్రేవేళించి గర్భంబునఁ బుత్రుండై దానుద్భవిల్లు. గా  
వున “నం గాదం గాత్సం భవని” యనునది యాదిగాఁగల వేద  
వచనంబులయందు జనకుండును బుత్రుండునను భేదంబులేదు.  
గాన తావక శృంగార దేహావల్లికకు బాడమిన నీతనయ కుసుమ  
మును గారవింపుము, దీవింపుము, కరుణింపుము, నీకుమీరుండి  
దే యన్నివిధముల నిన్నుబోలియున్నాఁడు.

కం॥ బాలార్కతేజఃడగు నీ

బాలుఁడు నీకొడుకువీనిపారవకుల ర

శ్నాలంకారు నుదారగు

జాలయ! యవరాజుజేయుమభిషేకమునో॥

దుష్ట—కామినీ! ఏలయింత మొండివాదమునకు గడంగెవవు.

గీ॥ పాలతి లోకంబునను బరపురుషుఁగలసి

కొమరుఁగని నాకుబుట్టినకొమకటంచు

నమ్మకము బుట్టఁబలికెదుఁన్యాయమాన

కాంతలెంతటి గయ్యాళిఁగంపలరయ ॥

అతివా! ఈయధికస్సంగమును గట్టిపెట్టి తొలఁగిపొమ్ము.

నీమొగముజూడరు.

శకు—భూపతి! ఎంతయనత్వమునకు లోఁబడితివి నాతోబొందుతరి

నెవరులేరని తలంచితివి కాఁబోలు.

దుష్ట—ఔను నీతోఁగలయుతరి నెవరుసాక్షి యొక్కసాక్షి యేనిగ

లదా వేలువంచి వచింపుము.

శకు—(తనలో) హృదై వమా! ఇకేమినేయుదాన నై న యిట్లునుదీ  
వెద. (ప్రకాశముగా) ఆర్య! ఆలింపుము.

సీ॥ పదునాల్గులోకముల్ పరిపాలన మొనర్చు

చుండెను పరిమేశ్వరుండునాక్షి

అవసంతయురాత్రిబలుబడించెను

ధన్యుల సూర్యచంద్రములనాక్షి

పగలెల్లదమకాంతి సగపడనీయక

వెలుగందు తారకావళియెనాక్షి

నీకునాటను బ్రేమ జేకూరఁగా జేసి

కలవినలియ్య విల్కాడునాక్షి

గీ॥ అష్టదిక్కులునాక్షి నాయాత్మనాక్షి

హరిహర బ్రహ్మలోకనాక్షి యవనినాక్షి

అంబుధులునాక్షి సురవికరంబునాక్షి

వేరెనాక్షు లికేఁనోధారుణీశ! ॥

భర—జనకా! ఎంతటి కఠిన వృథయుడవు. (20 అనుబంధము.)

గీ॥ అమ్మయిన్ని తెన్నులడిగినకరుణింప

కే మొమాటలాడఁనెంచెదకట

తాతగారిమాటదలపోతు నిక్కము

నాదుజనకడీవె! సరవరేణ్య! ॥

శకు—అటకాశవాణీ! నేనును సీభూవరుండును గలసి మెలసియుండు

తరి నీవుతప్ప తక్కువరులెరుంగరు. తల్లీ! ఈతండు నేడంతయు

వెలుగవనుచుండె, నాయందనుగ్రహముంచి సత్యమోయన

త్యమో సభాభవనంబున నెల్లవారాలింప వచింపుము.

(తెఱలో)

ఓరాజకులాగ్రాణి! దుష్కృంతసుహీనాల! నాపలుకాలింపుము.

చ॥ గొనకొని వీడునీకును శకుంతలకు బ్రయనందనుండు జే  
కొని భరియింపుమీతని శకుంతలసత్యము బల్కెసాధ్వీ స  
ద్వీమత మహాపతివ్రత వివేకచరిత్ర గుణామయాంబుధిక  
వినుముధరాధినాథ! కనుపించదసత్య మొకింతదీనిలో ।

సుధ—అహ! ఏమది ఇట్లెల్లవారలకు సతిహర్షంబుగా శకుంతల పతి  
వ్రతావ్రతావంబును భరతోత్పత్తియు బ్రశంసించు వేలుపుల  
పలుకులతి వ్యర్థంబులై యాకాశవాణివలన వీతెంచె వింటివా?  
భూమీధనా! యిక సంశయంబేమి?

దుష్ట—సభాసదులార!

గీ॥ అన్యలెఱుంగమి జేసిలోకావవాద  
భీతి నెఱిగియు నీతన్వించీతిచవప్పి  
యెఱుంగనంటిని నందరంకీప్సదెరుగఁ  
జెప్పినాకాశవాణియచ్చెరువుగాఁగ ।

నేకాకతిరి వేటకేగి కణ్వాశ్రమంబున బాలశశిశేఖర బోలె  
భాస్లు నీబాలికగని మోహించితి. నిపుడీయతివ యంగీకరింప  
క నాకునీకుబాడము సుఖమాదునికి నీసర్వరాజ్య మొనంగుడనివే  
డఁ నేనంగీకరించితి. అంతదీనితోఁగూడి సకలభోగంబులంద ము  
రల వచ్చెదనని వీడివచ్చితి. నిపుడీయతివ నాకడకువెంచి పలికి  
వపలుకులు నిక్కము. నేనింతదనుక పలికినవలుకు లసత్యము.  
(భరతునిజూచి)

గీ॥ బాల! సుకుమారగాత్ర! నాపట్టిరార!

తనయ! నానిభాగ్య రత్నంబరార!

మన్మథాకారరార! కుమారరార!

జనకుడను నేను కొడుక! సంశయమదేల? ॥

(భరతునెత్తుకొని) తనయా! నీవనినల్లెంతయు నేకతనహృద

యుఁడను.. లేకున్న నిన్నారసి గారవించి చెరఁదీయనా! దేవీ! శ  
శ్చతల! లోకావవాదభీతి నిన్నుగారవింపక యూరకున్న నన్ను  
క్షమింపుము.

శకు—(కొగలించుకొని) నాథ! నేక్షమింప మీనేరమేమున్నది. నేన  
స్వరాలను మరల మీగ ధాలింగనసౌఖ్య మందిరిని.

దుష్య—సుధర్మ! యిఁక కర్తవ్య మూహింపుము.

సుధ—దేవ! కుమార సామ్రాజ్యకట్టాభిషేకము గావలయు.

దుష్య—ఇదే సుముహూర్తము తనయూ! నివీసింహ్వసనం బధిష్టింపు  
ము (కూర్చుండబెట్టి)

గీ॥ పారివులచేత పాలింపఁబడినధాత్రి

సకలధర్మప్రవ ర్తివై సాధుజనుల

సన్నతులగాంచి పాలింపఁసాగుమా కొ

మారరత్నము! యాచంద్రోతారకముగ ।

అందరు —తథాస్తు. తథాస్తు. (కరతాళధ్వనులజేయుదురు.)

దుష్య—సచివరి! ఇంకేమిగావలయు. నై నయిటులగుగాక.

గీ॥ స్వస్తియగుగాక బ్రాహ్మణసంఘములకు

వ్రాజసమస్త సుఖంబులఁబడయుగాక

నెలకు మూడేసివానలు నెగఁడుగాక

యవనిచక్కగ నభివృద్ధి నందుగాక ।

అందరు—తథాస్తు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పప్తాంకము.

సమా పము.



# ఈ నాటకమునందలి అనుబంధములుగా నుంచబడిన కీర్తనలు.

## 1. కీర్తన.

నారాయణవాసుదేవ నిను నమ్మితి మహాస్థాన !  
నాభాసుగమగోనరావా నా కాధారుడవీవి కావ      || నా ||  
కరివరదా రారమ్మి నేశరణంటిని యేలుకొమ్మి !  
నిరతిమురీవాడనుమ్మి నీ దాసుడను చేకొమ్మి      || నా ||

## 2. కీర్తన.—సూత్రధారుడు.

రఘుచంద్రా! రఘుచంద్రా! నినుమది నెరనమ్మితి  
హితవుగబోవుము ఓటఓట గుణసాంద్రా !  
పలుమారు వేడితినికారా వరిపూర్ణుండవు వీవరా !  
ఈ పండితుల రంజింపనేర! పలుమరువేడితి వరిపూర్ణుండవు  
ఓ ఓ ఓ ఓ గుణసాంద్రా !      || రఘు ||

## 3. కీర్తన.

నటి—ఏటికార్య మేటిశౌర్య మేటికినన్నింత వేగమెరమ్మనుట||  
సూత్ర—బొచాననేడు నాటకంబు నాడఁగావలెన్  
బాల ! పిబుభజనం బరుగుదెంచి యున్నవారలు  
బొచానా! బిరాన ఏరలనూ గమగోనుమా ||  
నటి—మనమునందు ఘనముగాను అనుమానంబడేలను  
నినునేడెది వేగమీ నీకేరంతలేదుగా      || ఏటి ||

## 4. కీర్తన.

బృహ-నాకేంద్ర! గుణసాంద్ర! ఎరకరుణాసాంద్ర! యంద్ర! నెమ్మన  
మందు సమ్మతిలేక సుమ్మయారీతిన్ చొద్యంబగును.  
ఇంద్ర-తీర్చెదవా! నగతర్చెదవా! నేకూర్చెదవా! కడతేర్చెదవా !  
బృ—ఏమతిమితి నేనిదిగాంతు నాదగుచెంత విరహిపుమంత ||



ఇం-గాధేయుడటా కాంతారమటా తానేగెనటాతవముజేసెనట |నా|

5. కీర్తన. — మేనక.

హాయిహాస్వగ్గాధిరాజ నీకిదేజోహార్ హాయ్ |

నిరతము నీదాసురాలను నావయ్యదయఁజూడు | హాయ్ ||

అనుదినంబును నిన్నునమ్మితి పన్నుబోవుము రాజ | హాయ్ ||

విమలమతితో వేడుచుంటిని వేగ మేకృపఁజూడుహాయ్ హాయ్ హాయి|

6. కీర్తనలు — దాన్సు వేశ్యలు.

శచీవతి అమరవతి విమలమతి వేడితి

వేడితిమి పాడితిమి గూడితిమి ఆడితిమి

వేడితిమి పాడితిమి కూడితిమి ఆడితిమి వేగబ్రోవుమా వేశ్యలక || శచీ|

7. కీర్తన.

(నాడుమోహన) మాదిరి.

ఇం-నాట్యకాంతరో శృంగారకాంతరోనామా టలాలిందుకాంతరో|

మహారణ్యమున ఋహుగుహలోన గాధేయుఁడున్నాడు కాంతరో|

మేన—కాననమందున గాధేయుఁడుంటేను వన్నాబిలదిన పని

నాకుదెల్పుమా||

ఇం—కాంతా ఓకాంతా! మునిచెంతా చనివెంతా గతోడైమ్మ| నా|

8. కీర్తన. — మేనక.

శాంతాకార సుజనమందార శాంతమూర్తివసుచు నీకు

శరణుజేసితి అంతరంగమందుననే నెంతగావేడితి

చింతదీర్చవేలర శ్రీమనోహర ! కరుణభరణ జలజవరణ

తరుణమిదేర విమలమతిని వేడితిర వేగమెబోవవేరా

కమలనయన కలుషహరణ కావనేర|

శాంతా |

9. కీర్తన.

విశ్వా-మగువరో నామాటవిసవే ఓమగువరో|

నా |

ఇదివిసవే మునిగనవే చేసొనవే యిటురావే |

మేన—హేమనివర్యా! నీకిదిమర్యా దగునా యిటుజేయతగదు

తగదు పొమ్మి !

విశ్వా-తాళలేనుకొమ్మా

మేన-దరికిరాకునుమ్మా తప్పగాదయా

విశ్వా-ఇందువదన! మందయాన! వందనముగొనవే

మేన-అనుదినమును శ్రీనాథునిదలచుచు ననుగోరగ నీకగునా?

నీకగునా? యిటుతగునా? ఘనమగునా? న్యాయమగునా?ను!

10. కీర్తన.—విశ్వామిత్రుడు

యేదయా నీదయా ఓదయాంబోసధే !

గాధిపుత్రుండనై కాననంబులందునీ జమతపంబు చేసియును

కడకు వ్యర్థమాయెనుగా!

యే !

చింతించినపలమేమి శిఘ్రముగానీబాలశీ

కుంతి దంపతుల చెంతనుంచినే నరిగెద వేగమె!

యే !

11. కీర్తన.—సేవకుడు.

అంతదాన్ని కొట్టితిరాజా నేనింతదాన్ని పట్టితిరాజ !

పెద్దన్ముగాన్ని కొట్టితిరాజా దానిపేరుదెల్పు మహారాజా !

అం !

శరభాన్ని కొట్టితిరాజ పెద్దసింహాన్నిపట్టితిరాజ

అరమరలేకనురాజా హరిరౌంబుసేస్తి మహారాజా !

అం !

బాగాంబువేసేవరికు సింహనాదంబుజే నాకొరికు

అదిప్రాణంబువిడిచెను తుదకు నేపూనిలెస్తి నీకడకు !

అం !

12. కీర్తన — కువ్యంతుడు.

దు— ఇందువదన! కుందరదన! మందయాన! రావే

శకు—అందరాని ఫలముగోరచెంచునా నీకు

దు— మానినితడవేలనే మరుడు తూపులువేసెనే

శకు—వలదువలదు నాతో వాదమెల్లపోపో

దు— వాదమేల బాల! వరుసగోరావేలా

శకు—నీనిభమున నీవనిన నీకెవ్వరు తెల్పెదరు

దు— నావధానముగను నల్పేదమకార్యము!

13. శ్రీ రత్నము.

శకుం—ధరవశిష్టే పరసత్తిన్ సరసముతో వరసలదూరగనానా ?

దుష్య—మనలకుమారి మోహనకారి గనుగొనుమరుబారి

శకుం—బౌర్రాసీవారా యేమినిలవేచుట నీవరయగగుణధాను

భీనీనివంతుడ నీవినిలచితి వన్నాదరమున బల్కు

తగదికపోరా తాళుమధిరా !

దుష్య—నిలువగలేనే వలపునున్నీపె !

14. శ్రీ రత్నము.

దుష్య—మానితకూజ స్మరసితేజ పోదగునే యిటులక

శకుం—తడయక బడయక జనుట జనుటనక

దుష్య—కూడగొమ్మ కులుకు బొమ్మా వేడుకలయ్యెగదా !

15. శ్రీ రత్నము.

దుష్య—మనవినివి బాలికా మానకనీతో బలికెదనిటురావే

కలిక్లి చిలుకలకొలిక్లి మన్మధు ములిక్లి పలుకగదే॥ మ !

శకుం—హేవరకాంతామణుల హవమనకను వరియింపదగునే

మరువనల ధరనిసాల ధర్మములను దెలసికొనుము !

దుష్య—కాంతా నాదుచెంత నిలువుమింత సంతసంబుమీర !

16. శ్రీ రత్నము.

దుష్య—కాంత ఇంతనీకు కఠినమేల నామీద

శకుం—కఠినమేల నీతోనాకు కరిపురీశపోపో

దుష్య—మదవతినాగో మరిమరిబల్కుక మరుకేళికియిసరమ్మ

ఇటురమ్మ మద్దిమ్మా చేకొమ్మ రారమ్మవేగ॥ కాం !

శకుం—తడయక బడయక పుడమీశుడ పెరపడకులనీరీతిని

బల్కుట తగదికనూ వదిలికను లేలేమ్మ పోహమ్మ ॥

17. శ్రీ రత్నము.

మనసులు-పినునందా ! సుగుణసాందా ! మీపట్టచేతలు మేము

భరింపలేముగా

కణ్వ—హే మిత్రులారా! యేమిచేసేవేగ దెల్పుడి  
చాలతక్కిముత్యోవచ్చిన మీచందముగగగ హేమిత్ర  
ప్రియమిత్రా వంతమాత్రము వగపుజెందకుడి!

మును—పొందరాని బాధలను పొందుచున్నాముదేవ  
పొందుగాదు మీకుమేము పందనంబుజేతుమా । ఓము!

18. కీర్తన. —శకుంతల.

ఈపురివై భవ మింతింతనుచును యెన్నదరముగాదాహాహా  
భరతి! ఆహాహా భరతి! ఆహాహా! భరతి ఆహాహా! భరతి! హా  
టలగ నేటలగ తోటలగ పాటలగ నీటుగవిసగా భరతి  
హాహా హాటకనిర్మలము వివర గగగ జవరగ యెంతోవంత  
లామెగా! ఈపురి

19. కీర్తన.

శకు—రాగ దేవన్నబోవ రాక్షససంహరక! రా||  
నాజనకుడు సీసధగతి నాద్యంతమువినియేమునునో  
కావలెరక్షకా కలుషసంహరకా కామజనక కరుణయుంచు  
కరివరదా కవలమేల ఆరమరయేర బిఃబిరరార  
అలస్యముజేయు యేర ధీర రాక మేర యేలుకోర రాగదే

20. కీర్తన. —భరతుడు.

భర—నాన్నవినమూ! హావన్నగనుమూ నావిన్నపంబునువినమూ ।  
మాతల్లిగగగ మహాతిల్లపిల్లె మెల్లునెనీకు నాన్న ।  
దు—డింధక! నీయొక్క గాంభీర్యవాక్యంబు జంభారికై ననుగలదా||  
శకు—నాథ! భూనాథ! నన్నాదరింపరాదా ॥

21. కీర్తన.

కరుణాలవాల కాంచనచేలా భూమిజపాలా పొగడితిచాలా ।  
కరుణగనుమ మొనరినుమా కమలనయన కలుషహరణ  
దరిజేరితి నినువేడితి పరిపరివిధముల గొనియాడితి

శ్రీలోలా మాలీలా రావేల జాగేల్ల

కరు

## 22. కీర్తన.

దీనదయావర దివ్యగుణాకర! భావజకారా భవ్యవిచార  
మానితధీగా మహితవిశూర శ్యామలకారా శత్రుసంహార !  
వా యదుకులకలశంబుధిచంద్రా! సద్గుణసాంద్రా వాసనకార  
పరవ్రతోద్ధార మాధవా! వీర! బోధిషనురారా॥ దీన ॥

## 23. కీర్తన.

కరీంద్రవరద ! బోధిషరా ! కరుణతోడవేగమే  
బిగానగావచేమిర ! మొరాలకించి శీఘ్రమే ॥  
పండునివరపురి! నిన్నునమ్మియుంటిరా  
సందియంబులేకనా దెండ్ల రామయాభ్యుని॥ కరీంద్ర॥

## 24. కీర్తన.

అనాదిపుణ్యమా యనంగజనకా సనాతనాభవ విమోచన  
అనాధపోషక మునీంద్రసన్నుత సరోజస్తావర బోధిషరా॥ ఆ॥  
కరీంద్రపాలక సురేంద్రవందిత పరాత్పరా భవరాశన  
సురారిమర్దన విరానవేడితి వరంబులోసగుము కేశవ॥ అనాది॥

## 25. కీర్తన.

శ్రీరఘురామ శ్రీతదివ్యకామ! పావననామ భవతుమంగళం ॥  
నేరమదే కారుణ్యధీర ! భారమదేర సరగుసరార॥ శ్రీ॥  
నీలకంఠనుత నిన్నువేడికిర చాలగొలచిర సర్వశయననిక  
బాలంబా యేలనునీ పాలబడిగొను భవ్యమంగళం॥ శ్రీ॥  
నాదెడ్డాన్వయ రామమూర్తిని యాదరించిన శ్రీధరగొనుమా  
భేదమునీకేలనురా మోదముతోగొను భవతుమంగళం॥ శ్రీరఘు॥  
(21-22-23-24 కీర్తనలు పాత్రోచితముగా బాడుకొనవలయును.)





15238